

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDABHOOMI

(BUDDHIST MONTHLY)

वार्षिक पाहक शुल्क ३०।
आजीवन प्रा. शुल्क ३००।
एक प्रतिको ३।

(सिद्धार्थ गौतमको महाभिनिक्रमण)

सकिमिला पुही

बुद्धसम्बत् २५३१

नेपालसम्बत् १९०८

वर्ष १५

कार्तिक पूर्णिमा

कछला थ्व

अंक ७

विक्रमसम्बत् २०४४

1987 A. D.

Vol. 15

कार्तिक

November

No. 7

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्ममा निस्कनेछ । यसको आजीवन ग्राहकशुल्क रु. ३००१- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०१- मात्र छ । जुनसुकै महीनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ । एक प्रतिको रु. ३१- मात्र ।
- (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुखपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखकको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछैन ।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउनु बाञ्छनीय छ ।
- (५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकापट्टिमात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ । काबोनहासी लेखिएको वा टाइप गरिएको लेखलाई स्थान नदित सकिनेछ ।
- (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनुपर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहक संख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरुरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगाडि व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
- (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।

विषय-सूचि

बुद्धवचन	१	महात्मा	१६
विम्बिसार-शरणागमन	२	बुद्धधर्म जाति व भेद	२०
बुद्ध म आएँ तिम्रो शरणमा	४	पतनया कारण	२३
राष्ट्रिय विभूति अरनिकोको श्वेत चैत्य	५	सम्पादकयात पौ	२४
बौद्धधर्ममा देवताहरू	६	A Peep Into An Apartment	27
सम्पादकलाई चिट्ठी	१३	सम्पादकीय	२६
आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ	१५	बौद्ध गतिविधि	३०
सतिपट्टान विषयमा भावना	१७		

आनन्दभूमि

प्रधान-सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

फोन नं. २-२४५६५

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य

फोन नं. २-१९८५५

ध्यवस्थापक तथा प्रकाशक

भिक्षु मंत्री

सदस्य-सचिव

आनन्दकुटी विहारगुठी

पत्रव्यवहार

आनन्दभूमि

पो. ब. नं. ३००७

स्वयम्भू, काठमाडौं

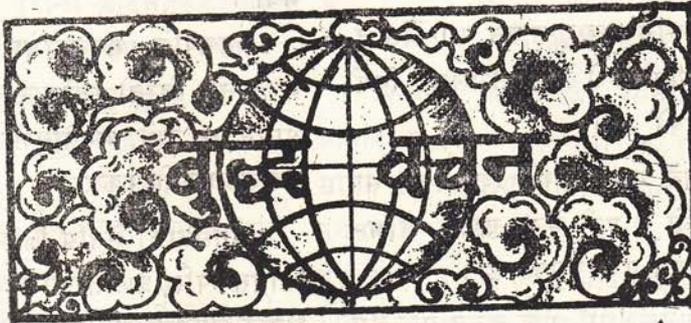
फोन नं. २-२४४२०

महावग्न विनयपिटकबाट -

“चरथ भिक्षवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अथाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। देसेथ भिक्षवे
धम्मं आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सत्त्वञ्जनं केवलं परिपुणं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ।”

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुख-
को लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको
हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि
ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर ।

जसले कसैलाई पनि पीडा दिँदैन, जसले कडा बोली बोल्दैन, जसले कारण
बताई स्पष्टतया सत्य प्रकाश गर्छ, त्यसलाई म ब्राह्मण भन्दछु ।

बिम्बिसार-शरणागमन

- आचार्य भिक्षु अमृतानन्द

मगधराजा सेनीय बिम्बिसारले धर्म देखि-सकेपछि धर्म प्राप्त गरिसकेपछि, धर्मावबोध गरिसकेपछि, धर्मको गम्भीरतामा पुगिसकेपछि सन्देह रहित निश्चिन्त भई विशारदतामा प्रतिष्ठित भइसकेपछि तथा शास्ताको धर्मावबोध गर्नका निमित्त कसैको भरमा पर्न नपर्ने भइसकेपछि, भगवान्सँग यस्तो वित्ति गरे-

'भन्ते ! अघि म कुमार छँदा, मेरा पाँच अभिलाषाहरू थिए - ती अहिले पूरा भइसके । भन्ते ! अघि म कुमार छँदा मलाई यस्तो लाग्थ्यो-

१) 'अहो मैले राज्याभिषेक पाए बेस हुन्थ्यो ।' भन्ते ! यही मेरो पहिलो अभिलाषा थियो जो अब पूरा भइसकेको छ ।

२) 'मेरो राज्यमा अर्हत सम्यक सम्बुद्ध पालनुभए बेस हुन्थ्यो ।' भन्ते ! यही मेरो दोश्रो अभिलाषा थियो जो अब पूरा भइसकेको छ ।

३) भगवान्सँग सत्सङ्गत गर्न पाए बेस हुन्थ्यो ।' भन्ते ! यही मेरो तेश्रो अभिलाषा थियो जो अब पूरा भएको छ ।

४) भगवानले मलाई धर्मोपदेश गर्नु भए बेस हुन्थ्यो ।' भन्ते ! यही मेरो चौथो अभिलाषा थियो जो अब पूरा भएको छ ।

(५) 'भगवान्को धर्म मैले बुझ्न सके बेस हुन्थ्यो ।' भन्ते ! यही मेरो पाचौँ अभिलाषा

थियो जो अब पूरा भएको छ ।

'भन्ते ? अघि म कुमार छँदा जुन पाँच अभिलाषाहरू ममा थिए ती जम्मै अहिले पूरा भइसकेका छन् ।

'धन्य भन्ते ! घोप्तेकोलाई उत्तानो पारिदिँदा, ढाकेकोलाई उघारिदिँदा, बाटो भुलेका-लाई बाटो देखाइदिँदा तथा अँध्यारोमा तेलको बत्ती राखिदिँदा- आँखा हुनेहरूले रूप देखेकै भगवान्ले अनेक प्रकारले धर्मप्रकाश गरिदिनु-भयो । अब म भगवान्को शरणमा पर्दछु, धर्म र सङ्घको पनि । आजीवन भगवान्को शरणमा आएको उपासक हो भनी भगवान्ले मलाई स्वीकार गर्नु होस् र भिक्षुसङ्घ सहित भोलिको निमित्त मेरो भोजन पनि स्वीकार गर्नु होस् ।'

भगवान्ले तूष्णीभावद्वारा स्वीकार गर्नु-भयो ।

त्यसपछि मगधराजा सेनीय बिम्बिसार, भगवान्ले निम्तो स्वीकार गर्नुभयो भन्ने बुझी आसनबाट उठी, भगवान्लाई अभिवादन तथा प्रदक्षिणा गरी फर्कें गए ।

मगधराजा सेनीय बिम्बिसारले त्यस रात बितिसकेपछि प्रणीत खाद्य-भोज्य प्रतिवादन गर्न लगाई भगवान्लाई समयको सूचना पनि पठाए 'भन्ते ! भोजनको समय भयो भोजन तयार छ ।

शक्रद्वारा बुद्धवर्णना

भगवान् पूर्वान्ह समयमा चीवर पहिरी, पात्र चीवर ग्रहण गरी, सबै ती पुराना जटिलहरूका साथ, विशाल भिक्षु परिषद् सहित राजगृह नगरमा पस्नुभयो । त्यसबखत शक्रदेवेन्द्र, माणवक रूप धारण गरी बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घका अगाडि यी गाथाहरू गाउँदै जाँदै थिएः-

१- 'दन्तो दन्तेहि सह पुराण जटिलेहि विष्णुमुत्ते हि ।

सिङ्गीनिक्खसुवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥

२- 'मुत्तो मुत्तेहि सह पुराणजटिलेहि विष्णुमुत्तो

विष्णुमुत्ते हि ।

सिङ्गीनिक्खसुवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥

३- 'तिष्णो तिष्णेहि सह पुराण जटिलेहि विष्णु-

मुत्तो विष्णुमुत्ते हि ।

सिङ्गीनिक्खसुवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥

४- 'सन्तो सन्तेहि सह पुराणजटिलेहि विष्णुमुत्तो

विष्णुमुत्ते हि ।

सिङ्गीनिक्खसुवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥

५- 'दसवासो दसबलो दस धम्म विदूदसभि

चूपेनो ।

सो दससतपरिवारो राजगहं पाविसि भगवा'ति ॥

१- "जो स्वयं दान्त र विमुक्तभई-दान्त

भएका र विमुक्तभएका पुराना जटिलहरूका साथ-

कुन्दन फूलको जस्तो वर्ण हुनुभएका भगवान्

बुद्ध-राजगृह नगरतिर प्रवेशगर्दै हुनुहुन्छ ।

२- "जो स्वयं मुक्त र सुविमुक्तभई-मुक्त र

सुविमुक्त भएका पुराना जटिलहरूका साथ,-

कुन्दन फूलको जस्तो वर्ण हुनुभएका भगवान् बुद्ध

राजगृह नगरतिर प्रवेशगर्दै हुनुहुन्छ ।

३- "जो स्वयं उत्तीर्ण र विमुक्त भई-उत्तीर्ण र विमुक्त

भएका पुराना जटिलहरूका साथ-कुन्दन फूलको जस्तो

वर्ण हुनुभएका भगवान् बुद्ध राजगृह नगरतिर प्रवेशगर्दै हुनुहुन्छ ।

४- "जो स्वयं शान्त र विमुक्तभई-शान्त र विमुक्त भएका पुराना जटिलहरूका साथ-कुन्दन फूलको जस्तो वर्ण हुनुभएका भगवान् बुद्ध राजगृह नगरतिर प्रवेशगर्दै हुनुहुन्छ ।

५- "दश-आर्यवास, दशवल दशधर्मविद् तथा दश अशौक्ष-धर्मले युक्त तथागत एक हजार भिक्षुहरूले परिवृत्तभई राजगृह नगरतिर प्रवेशगर्दै हुनुहुन्छ ।"

मानिसहरूले शक्रदेवेन्द्रलाई देखेर यस्तो भने - "यो माणवक अभिरूप छ ! यो माणवक दर्शनीय छ ! को रहेछ यो माणवक ?" यस्तो भन्दा शक्रदेवेन्द्रले ती मानिसहरूलाई गाथाद्वारा भने -

"यो धीरो सबबधि दन्तो, सुद्धो अप्पटिपुग्गलो।
अरहं सुगतो लोके, तस्साहं परिचारकोत्ति॥"

"जो सबै प्रकारले शान्तदान्त तथा जो अद्वितीय शुद्धपुरुष हुनुहुन्छ, जो अर्हत्भई लोकमा सर्वोत्तम मार्गमा पुग्नुहुन्छ-वहाँकै म परिचारक हूँ ।"

वेणुवन-दान

भगवान् मगधराजा सेनीय बिम्बिसारको निवासस्थानमा जानुभयो र त्यहाँ भिक्षुसङ्घ सहित बिच्छाचाइ राखेको आसनमा बस्नुभयो । मगधराजा सेनीय बिम्बिसारले बुद्ध प्रमुख भिक्षु-सङ्घलाई प्रणीत खाद्य-भोज्य आफ्नै हातले सम-पित गरी, सन्तृप्त गराई, भोजनपछि भगवान्‌ले पात्र एक छेउमा राखिसकेपछि, राजा बिम्ब-

सार एक छेउमा बसे । त्यस बेला मगधराजा सेनीय बिम्बिसारको मनमा यस्तो लाग्यो -

“भगवान्लाई कहाँ बसाउन योग्य होला ? जुन ठाउँ गाउँबाट धेरै टाढा पनि नहोस्, न धेरै नगीच नै; गमनागमनको सुविधा पनि होस्; इच्छुकहरूलाई आउन जान सजिलो पनि होस्; दिनमा अल्पभीड र रातमा अल्पशब्द अल्पघोष पनि होस्; मनुष्यहरूको वायुमण्डलबाट दूर रहोस्; रहस्यमय काम गर्ने मनुष्यहरूलाई पायक पर्ने जस्तो निर्जन स्थान होस् र जुन ठाउँमा बास गर्दा ध्यान गर्न समेत उपयुक्त होस् । यस्तो ठाउँमा भगवान्लाई बसाउन उचित हुनेछ ।”

त्यसपछि मगधराजा सेनीय बिम्बिसारले यस्तो विचार गरे --

“यो हाम्रो वेणुवनोद्यान गाउँबाट धेरै टाढा पनि छैन, न धेरै नगीच नै छ; गमनागमनको सुविधा पनि छ; इच्छुकहरू आउन जान पनि सजिलो पनि छ; दिनमा अल्पभीड र रातमा

अल्पशब्द तथा अल्पघोष पनि छ; मनुष्यहरूको वायुमण्डलबाट दूर पनि छ; रहस्यमय काम गर्ने मनुष्यहरूलाई पाएक पर्ने जस्तो निर्जनस्थान पनि छ र जुन ठाउँमा बसी ध्यान गर्न समेत उपयुक्त छ । अतएव किन मैले वेणुवनोद्यान बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घलाई नगरूँ ?”

अनि मगधराजा सेनीय बिम्बिसारले सुवर्णमय कलश हातमा लिई जल अर्पण गरी “भन्ते ! यो वेणुवनोद्यान बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घलाई अर्पण गर्छु” भन्दै भगवान्लाई अर्पण गरे । भगवान्ले आराम स्वीकार गर्नुभयो । त्यसपछि भगवान्ले मगधराजा सेनीय बिम्बिसारलाई धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित पारी आसनबाट उठी फर्केर जानुभयो । यस पछि भगवान्ले यसै सन्दर्भमा, यसै प्रकरणमा धार्मिक कथा सुनाई भिक्षुहरूलाई आमन्त्रण गर्नुभई -- “भिक्षु हो ! आरामोद्यान स्वीकार गर्ने अनुज्ञा दिन्छु” भन्नुभयो ।

बुद्ध म आएँ तिम्रो शरणमा

- श्रीमती लक्ष्मी श्रेष्ठ

नयाँ बानेश्वर

जीवन जिएर मृत्युलाई पर्खेने अर्थमा
अवाक र अबोध भएर
बुद्ध ! आएँ म तिम्रो शरणमा ।

आफ्नो स्वस्थ शरीरलाई जीर्ण गराएर
घोर तपस्या गर्दा गर्दै नयाँ आलोक पाएर
संसारलाई दिएको अनात्म ज्ञान संकेर
बुद्ध ! आएँ म तिम्रो शरणमा ।

ऐना छँदै इनारमा अनुहार हेर्ने
मानि मानी विद्वद्बृन्दको अगाडी
तुच्छ तुच्छ भई एकलादम भएर
बुद्ध ! आएँ म तिम्रो शरणमा ।

राष्ट्रिय विभूति अरनिकोको श्वेत चैत्य

- भिक्षु सुदर्शन

१९१२०४४

पालि वाङ्मयमा श्रद्धा र पूजा स्थल बुझाउने शब्दहरू मध्येमा 'थूप' र 'चेतिय' दुई शब्दहरू पनि हुन् । थूपको अशोक कालीन पर्यायवाची शब्द थुवे थियो । निगलीह्वामा रहेका चार हरफको अशोकको स्तम्भामिलेखको दोश्रो हरफमा उत्किर्ण गरिएको छ । "बुधस कोनाकमनस थुवे" अर्थात् कोनाकमन बुद्धको स्तूप । थुवेलाई हामी "थूर" पनि भन्दछौं । जस्तो कि पाटनको चार थूर ।

"चेतिय" शब्दको संस्कृत पर्यायवाची शब्द चैत्य हो । बुद्धको समयमा 'चेतिय' धार्मिक र सामाजिक आस्था युक्त आशा र संकल्पको रमणीय स्थल हो । चापाल चोतिय, वन चेतिय, उदयन चेतिय, गौतमका चेतिय, वन चेतिय र ख्वख चेतिय त्यसका केही उदाहरण हुन् । स्तूपको माटोको थुम्को रूप वास्तुकलात्मक रूपमा इंटा, ढुङ्गा र धातुमय स्वरूपमा विकास भए पनि चैत्य बौद्ध स्तूपको अर्को शब्द बन्न पुग्यो । स्वयम्भू महाचैत्य, बौद्ध, चाय्बहिल र कीर्तिपुर चिलंचो स्थित महाचैत्य र नमुरा नागार्जुन पर्वतमा रहेका चैत्यहरू यसका प्राचीन नमूना हुन् ।

बौद्ध जगत्मा असंख्य स्तूप र चैत्य महाचैत्यहरू छन् । इतिहास र कलाकारको प्रतिभा बारेमा समेत प्रामाणिक व्यहोरा दिने अनि देशको सांस्कृतिक मन्त्रीको

सम्झना दिने रूपमा श्वेत चैत्य (ह्याइट पेगोडा) को आफ्नै विशेषता छ ।

कपिलवस्तुमा जन्मेका भिक्षु बुद्धभद्रवाद पाँचौं शताब्दीको शुरूमा नेपालप्रति आकर्षण र आस्थाको जरो चिनीया जनमानसमा गाउँ क्रमशः पलाउँदै गएको थियो । व्हेनसांग निपोलो अर्थात् नेपालका मानिसहरू कलामा सिद्ध हस्त भएको र दुई हजार थेरवाद र महायानी भिक्षुहरू अध्ययनरत भएको तथ्यबाट मात्रै परिचित थिएन अपितु अन् चुफ मो अर्थात् अंगुवमाले "शब्द विद्या" पुस्तक लेखेको व्यहोराबाट समेत परिचित थियो । एघारौं शताब्दीमा चिन्हे भिक्षुको नेतृत्वमा तीन सय बौद्ध भिक्षुहरू नेपाल आएका थिए । पाटनको पण्डित महाबोधि र जगदानन्द जस्ता अनेकौं विद्वान्हरूले थुप्रै तिब्बती भिक्षुहरू शिष्य बनाएका थिए । तेही शताब्दीमा धर्मस्वामिन्ले स्वयम्भू र खँबहिलमा बसेर अनेक तन्त्र विद्याको अध्ययन गरेको थियो । तसर्थ यस्तो विद्या र कलाको प्रभा प्रतिभा फैलिएको युगमा धर्मस्वामिन्को २५/२६ वर्ष पछि इस्वी सम्बत् १२६० तिर पाहसपालाई तिब्बतमा सुनको चैत्य बनाउनु पर्दा नेपाली कलाकारको याद हुनु स्वाभाविकै थियो ।

भिक्षु पाहसपा र अरनिकोको जीवनी र कृति बारेमा चीनको युआन राजवंशको इतिहास खण्ड

१०३ को प्रामाणिक अंश नै प्रकाशनमा आएको छ । त्यहाँ भनिएको छ, “अरनिको निपोलो अर्थात् नेपाल देशको मानिस हो । त्यस देशका मानिसहरू उसलाई पालुपु भन्ने पनि गर्दछन् । सानै उमेरदेखि उनको बुद्धि अरु बच्चाहरूको तुलनामा तेजिलो थियो । केही हुकौं पछि उनले बुद्धधर्मको अध्ययन गर्‍यो । उनमा सुनेर कण्ठ गर्ने क्षमता थियो । उमेर बढे पछि चित्र र मूर्ति बनाउने काममा अरनिको निपुण भयो । उनले धातुको मूर्ति ढाल्ने काम पनि गर्न सक्थ्य । यु आन राजवंशका सम्राट होपिले आफ्नो शासनको पहिलो वर्ष अर्थात् सम्र ट कुमलाइ खाँको राज्याभिषेकको पहिलो वर्ष थूफान अर्थात् तिब्बतमा सुनको चैत्य बनाउने आदेश दिए । निपोलो देशबाट त्यो चैत्य बनाउन एक शय कालिगढ छात्रे काम भयो । परन्तु अस्सी जनामात्र जान्ने इच्छा भएका कालिगढहरू निस्के । अस्सी जना कालिगढहरूको नेतृत्व गर्ने नायक पाउन सकिएन । अरनिको सब वर्षको थियो । उनले भन्यो, “म नायक भएर जान पाए हुन्छ ।” अरुहरूले उनलाई भरखरको जवान भन्न लागे । तर उनले जवाब दिए, “म उमेरमा कमको भएता पनि मेरो मन कमलो छैन ।” त्यस पछि उनलाई पठाएको रहेछ । सम्र टका गुरुले उनलाई देख्ने बित्तिकै अचम्भ माने । अनि उनलाई सुनको चैत्य बनाउने आज्ञा भयो । दोस्रो वर्ष त्यो सुनको चैत्य बनाउने काम पूरा भए । अरनिकोले “म आफ्नै देश फर्कन्छु” भन्ने अनुरोध गर्‍यो । तर सम्राटका गुरुले आफूसँगै लैजाँछु भनेर कपाल खौरेर (चूडाकर्ष गरेर) आफ्नो शिष्य बनायो र आफूसँगै सम्राट कहाँ तानू अर्थात् वेङ्गजिन् ल्याए ।”

यो थियो चिनीया भाषामा रहेको ऐतिहासिक वर्णनको केही अंश । चिनीया सम्राटहरूको इतिहासमा

प्रतिभावान् तर साधारण दुनियाँदारको वर्णन विरलै हुन्थ्यो तर अरनिकोले त्यहाँ जाउँ पायो । यसैबाट अरनिकोको विभूति गुण स्पष्ट झल्कन्छ । चीनको दरबारमा “तिमीलाई यस्तो ठूलो देशमा आउन डर लागेन भनी सोझा अरनिकोले बिन्ती गरे—‘सरकार साराको पालन पोषण गर्ने दुनियाँको बाबु हुनुहुन्छ र छोरो बाबु कहाँ आउँदा डराउनु पर्ने कुनै कारण छैन ।’ सम्राटले चीनमा आएको कारण बारेमा सोधनी गर्दा उनले बिन्ती गर्‍यो, “मेरो घर नेपाल हो । भोटमा सुवर्ण स्तूप बनाउन आएको थिएँ । दुई वर्षमा सो काम पूरा गरेँ । त्हासामा फौजले दुनियाँलाई ज्यादै दुःख दिएका छन् । ... सरकारमा बिन्ती पुगेमा दुनियाको दुःख हट्छ भन्ने विश्वासले दश हजार लीको बाटोलाई टाढा नसम्झी दुनियाको केही भलाइ गर्न सक्ला भनी यहाँ आएको छु ।” सम्राटबाट योग्यता बारेमा प्रश्न गर्दा चित्रकला, मूर्तिकला र कुँदने ढाल्ने काम सिकेको बेहोरा बिन्ती गरे । त्यस पछि सम्राटले सुड साम्राज्य कालमा उपहार पठाइएको नसा समेत देखिने आनफु भन्ने दर्जाको वाडचो भन्ने मान्छेको मूर्तिको हात मर्मत गर्ने काम दिए । अरनिकोले त्यो मूर्ति मर्मत गरि दिए अझ जोडनी र नशा सबै बढी चिष्ट देखिने गरी त्यही मूर्तिको नयाँ एउटा मूर्ति पनि बनाइदिए । अरनिकोको योग्यताको प्रशंसा भयो । पछि उनले धेरै मूर्तिहरू बनाए । पेइचिङ र नानचिङका धेरै विहारहरूमा ती मूर्तिहरू राखिए । अरनिकोले भित्तामा रहेको चित्र हेरी रेशमी धागोबाट चित्र काढेर बनाउँथ्यो । अरनिकोको थुप्रै कृतिहरू युकाल वंशको शियालको आठौँ वर्ष अर्थात् १२७१ इस्वीमा शुरू गरेर १६ रौँ वर्ष अर्थात् १२७६ मा पूर्ण भएको श्वेत चैत्य नै सर्वाधिक अमर कृति भएको छ ।

तातूको शीश भन्ने ठाउँमा रहेको श्वेत चैत्यलाई पाउथो भन्दो रहेछ । १९६३ मा श्वेतचैत्य हेर्ने इच्छा गर्दा यसको प्रतिष्ठाति पेहाइ पार्कको चैत्य देखाएको थियो, जहाँ रञ्जना लिपिको सत्ताक्षरी कूटाक्षर चैत्य देवताको रूपमा राखेकोछ । पछि यो पर्यटकहरूका लागि देखा पाउने भयो । थिङ यान् मीन स्ववायरबाट सजिलै त्यहाँ पुग्न सकिन्छ । साँघुरोबाट गएर १० टिकटमा श्वेतचैत्यको रेखाचित्र हेल्ने वित्तिकै मन प्रसन्न हुन्छ । म्याउमिंग बिहारबाट भित्र गए चोकमा रहेको यो विशाल चैत्यबारे त्यहीँ रहेको सूचना पाटीले श्वेतचैत्यको गौरव गाथा सुनाउँछ म्याउमिंग स महाविहारको श्वेतचैत्यको चिर्माण युवान वंशमा भएको मानिन्छ । सन् १२७१ मा निर्माण कार्य थालनी गरी आठ वर्ष लगाएर १२७६ मा पूर्ण गरिएको विवरण पाइन्छ । त्यस बेलाको सामन्ति शासकवर्गले साक्ष्यमुनिको अस्थि धातु राख्न र त्यसको पूजा गर्न श्वेतचैत्यको स्थापना गरेको थियो । यस श्वेतचैत्यको निर्माण कार्यमा त्यसबेला चीनमा आएका नेपालका विभूति कलाकार अरनिकोको हात रहेको छ । गगनचुम्बी, शानदार र भव्य रूपमा उभिएको त्यो श्वेतचैत्यको शैलीको मौलिकता नेपालको बौद्ध महाविहारबाट प्रभावित भएको छ र श्वेतचैत्यले चीनको बौद्धचैत्यको गुरुआतको प्रतिनिधित्व गरेको छ । श्वेतचैत्यको मञ्चानको क्षेत्रफल १४२२ वर्ग मिटर छ । अति घटलाग्दो छ, चैत्य गर्भ फुटेको खण्डमा हुने आशंका अग्लाइ ५०'६ मिटर छ । त्यसको कमलाकार ६ मिटर बाँधको छ भने छत्रको घेरा ६'७ मिटर छ । तामाको ३६'४'२ मिटर छ । तामाको एक एक घण्टी झुण्ड्याइएको छ । घण्टायुक्त छत्र माथि देदिप्यमान सुनको गजूरको अग्लाइ ४'२ मिटर छ चिनियाँ जनताको (बीचमा प्राचीनकाल देखि) न रहि

आएको परम्परागत मितेरी सम्बन्धको प्रतीक स्वरूप उभिएको छ । सन् १९६१ मार्च ४ तारिखका दिन चीनको राज्य परिषद्ले म्याउमिंग स महाविहार चीन भरिका महत्वपूर्ण रूपमा संरक्षण गर्ने पुरातात्विक सामग्रीहरू मध्ये एक हो भन्ने कुरालाई प्रस्तुत गरेकोछ ।

श्वेतचैत्य चिनीया जनतामा कतिको भिजिएको रहेछ भन्ने कुरा यस सम्बन्धी अनेक लोककथाबाट स्पष्ट हुन्छ । सधैँ पानि निसकेर तानू (पेइजिङ) लाई जलमग्न बनाउने सम्भावना रहेको समुद्रको प्वाल टाल्न यो अजङ्गको चैत्य अरनिकोको बनाएको लोककथा जति रोचक छ, छाया नहुने यो चैत्यको (पाइथा यड इयम्) बारेको लोककथाबाट प्रस्तुत वास्तुकलाको विशेषतातिरको संकेत सारै महत्वपूर्ण छ । सम्राट्को शासन सुदृढ गर्ने प्रतीकको रूपमा प्रभाश्वर भएको प्रकाश पुंज रक्षा गर्न यो श्वेत चैत्य बनाई प्रकाश पुंज छोपेको लोककथाबाट ज्योतिरूप स्वयम्भू निर्माण गरेर ज्योतिपुंज छोपेको धारणाको याद दिलाउँछ ।

श्वेतचैत्यको गर्भ फुलेर आई कुट्न लागेको र जनताको अनिष्टको आशंका राजा कहाँ बिन्ती जाहेर गर्दा नेपालबाट आएको कलाकार अरनिकोको कलाकृति जपंदेबि पुनर्निर्माण गर्न मिल्दैन भन्ने तर्क दिइएको जति घटलाग्दो छ, चैत्य गर्भ फुटेको खण्डमा हुने आशंका बारे चमेना पसल पसलमा समेत चर्चा भएको र चमेना गृहमा देखा परेको एक वृद्धले फलामे पटुका बांधेर फुट्न लागेको चैत्यगर्भ स्वात्त कसिएर पूर्णबल भएको लोककथाको विवरण सारै आनन्द दायक छ । अरनिकोको जीवन चरित्र बारेमा भनिएको छ, अरनिकोको कलात्मक कुशलता र प्रशासनिक क्षमता

देखेर उनलाई भिक्षुत्वबाट गृहस्थ बनाइ दिए। उनी "ल्यू ताइफु" र "नाश फु" जस्ता मंगी स्तरीय सम्मबाट विभूषित भए। सम्पूर्ण देशको निर्माण विभागको उच्चतम षट्मा आशीन भए। उनको मृत्यु हुँदा उनका छ जना छोराहरू थिए। सियाङ्ग श्वह गाउँको नजीक युवान पींग जिल्ला पेइचिङ्गको चिहानमा भएको अभिलेखमा उनका छोराहरूलाई आसेनको आमुला, आन्युको, आपोर्का, आकाउमे, आचिल भनिएको छ। चीनमा मरेको मानिसलाई उसको योग्यता अमुसार उनाम दिने चलन छ र उनलाई "मिंग हाइ" प्रत्युत्पन्नमति (प्रतिभाशाली) भन्ने उनाम दिएको छ। उनको समाधिमा उनको देहवासानको सातौँ दिनमा विशिष्ट रूपमा क्रिया गरेको तथ्यबाट नेवार जातिको "न्हेंगुमा" राख्ने रीतिलाई याद दिलाउँछ।

श्वेतचैत्यप्रतिको चिनीया जनमानसमा परेको प्रभावको ज्वलन्त उदाहरण हो, सांस्कृतिक क्रान्तिको ज्वाला श्वेतचैत्यमा पुग्न सकेन। श्वेतचैत्यको सम्भार सम्बन्धी पुरातत्व विद ब्रु मेनमिल्ले ठीकै भन्नु भएको छ "श्वेतचैत्य चिनीया र नेपाली बीचको विकसित मित्रताको नासो हो।"

श्वेतचैत्यको पेटी, गर्भगृह, हरनिका त्रयोदश भुवन छयाकलि, अमलक, आदिका मात्र नेपाली चैत्य शैलीसँग श्वेतचैत्यको तादात्म्य सम्बन्ध देखाउँदैन, यसको मूलमा रहेको योसि, त्यही प्रदर्शनमा राखिएका देवदेवी मुकुटहरू, रञ्जना लिपिमा अभिलेख पछिका मूर्तिबाट दुई देश बीचको कला, वास्तुलका, चित्रकला र धार्मिक आस्था आदिमा समेत एकात्मभाव दर्शाउँछ। आजकाल श्वेतचैत्य दर्शन गर्ने पर्यटकहरू थुप्रैछन्, तर जब ती पर्यटकहरू मध्येशमा कोही नेपाली पनि छन् भन्ने थाहा पाइन्छ तब श्वेतचैत्यको सम्भव गर्ने अथवा संग्रहालयका अधिकारीहरूको व्यवहार नै मैत्रीको न्यानो वातावरणमा परिवर्तन हुन्छ। चियापान गराउने प्राप्य पर्चा पुस्तिकाहरू उपहार रूपमा दिन उनीहरू अगाडि बढ्छन्।

अरनिकोले ११ मार्च १३०६ का दिन अनित्य देह त्याग तर चीन र नेपालको सांस्कृतिक सेतु रूपमा उनी प्राणवान् हुनुहुन्छ। अरनिको हाम्रो राष्ट्रिय विभूतिहरू मध्येमा एक हुनु हुन्छ। उनको समझनामा ६६६ वर्ष पछि १९ जात शरीरमा सञ्चार मंगलय श्री ५ को सरकारले चैत्य र उनको मूर्त चित्रसंगै डाक टिकट प्रकाशन गरे।

आत्माकतिराप्रोमसि
स्वयेल मसि

परिवेशक
नेपाल लाइट सेन्टर
इन्द्रचोक, काठमाडौं
फोन-२४२७४

अनुरोध

आनन्दभूमिमा छापन
कार्वान हाली लेखेको
लेख नपठाउन अनुरोध
छ।

व्यवस्थापक

नयाँ फोन नं. २२४१७४

(८)

आनन्दभूमि

बौद्धधर्ममा देवताहरू

- 'ज्योति' शाक्य, कालेबुङ

बुद्ध र देवताहरू

देवता अथवा देव भन्नाले साधारणतः प्रचलित अर्थ अनुसार कुनै यस्ता विशिष्ट जीव वा प्राणी बुकिन्छ जो मानिस जातिभन्दा बेग्लै हुन्छन् र असाधारण, अलौकिक व्यक्तित्व-गुण, शक्ति-पराक्रम सहित विभिन्न लोकमा निवास गर्छन् वा विचरण गर्छन् । यस्ता देवताहरू वास्तव साँच्चै छन् वा छैनन् भनी प्रमाणित गर्नु हामी जस्ता साधारण सीमित ज्ञान भएका अल्पबुद्धि मानिसलाई कठिनै पर्ला र घेरैका निम्ति केवल एउटा विश्वास वा धारणा रूपमा मात्र विद्यमान भएको देखिन्छ । जे होस् बौद्ध धर्म अथवा भनौ बुद्ध-धर्मका ग्रन्थहरूमा यस्ता देवताहरूको उल्लेख एवं उनीहरूका गतिविधिका चर्चा यथेष्ट पाइन्छन् । स्वयं भगवान् बुद्धलाई बौद्धहरू सधैं नै सत्था देव मनुस्सानं (अर्थात् देव अनि मानिसहरूका शास्ता) भनी स्मरण गर्छन् । साथै बुद्धलाई अनेक प्रसङ्गमा 'देव देवेन' (देवताहरूमध्ये पनि महा विशुद्ध देव), 'देव-मनुस्स पूजितं (देवताहरू अनि मानिसहरूद्वारा पूजित), 'हितं देव-मनुस्सानं' (देवताहरू अनि मानिसहरूका हितकारक) इत्यादि विशेष गुणले सम्बोधित गरिएको

पाइन्छ । यी सबैको तात्पर्य बुद्ध-धर्ममा देव-ताहरूको एक विशेष स्थिति छ भन्ने स्पष्ट हुन्छ । यो भन्दा पनि वढी हामीलाई देवगण छन् भनी आश्वस्त दिलाउने कुरो के छ भने स्वयं भगवान् बुद्धले भारद्वाज ब्राह्मणलाई यसै विषयको प्रश्नको उत्तर दिनुहुँदै भन्नुभएको थियो, "भारद्वाज ! कसैले सोधे, देवताहरू छन् भनी भन्नुपर्छ, निश्चित रूपले यो मलाई ज्ञात छ; बुद्धिमान पुरुषहरूलाई यसै निष्कर्षमा पुग्नुपर्छ ।" यसरी देवताहरू छन् भने उनीहरू निवास गर्ने विभिन्न लोकहरू पनि नहुने कुरै आएन । यस सम्बन्धमा पनि बुद्धले "यो मानिस-लोक बाहेक अरु कुनै लोक छैन" भन्ने प्रत्यक्ष-वादीहरूको मतलाई निरर्थक भनी भन्नुभएको बाट पुष्टि हुँदछ ।

देवताहरूको स्थिति

माथि भनिएर देवता भन्नाले बेग्ला बेग्लै तहका ती जीवहरू वा प्राणीहरू हुन् जो ब्रह्माडमा अनेक लोकहरूमा विभिन्न स्तरमा छन् । बौद्ध मतानुसार देवताहरू मूलतः तीन श्रेणीमा बाँडिएका पाइन्छन् पहिलो 'सम्मृति देव' जो सर्वोच्च लौकिक पदमा स्थित छन्, जस्तै

राजा महाराजा वा महाधिकार प्राप्त पदासीन व्यक्ति । दोस्रो 'उपपत्ति देव' जो देवलोक वा उच्च ब्रह्म लोकमा जन्म ग्रहण गरी निवास गछन् अनि तेस्रो 'विशुद्धि देव' जो मानिस जन्म द्वारा पछि मोक्ष प्राप्त गरिसकेका छन् । यो तेस्रा श्रेणीमा नै सम्बुद्धहरू, प्रत्येक बुद्धहरू अनि अर्हत्हरू समावेश गरिन्छन् ।

साधारणतः लोक व्यवहारमा प्रयोग गरिने देवता शब्दले माथि उल्लेख गरिएका दोस्रो श्रेणीका नै विशेष बुझाउँदछ । हुनत 'देव' शब्द उच्चता दर्शाउन अनेक अर्थमा प्रयोग गरिने शब्द हो जसले दिशिष्ट महान् व्यक्तित्वको बोध गराउँछ । यहाँ एउटा कुरो के ध्यान राख्नु पर्ने देखिन्छ भने जसरी कुनै राजाको महत्ता र उच्चता उनको पदको स्थितिसित मात्र सम्बन्ध रहन्छ र उनका आफ्नै ज्ञान, बुद्धि, चरित्रसित केही सम्बन्ध राख्दैन, उसै गरी कुनै देवताको उच्चता उनले आफ्ना पूर्व संचित पुण्य-कर्मद्वारा पाएको त्यो स्थितिसित मात्र छ । देवताहरूसित भएका अलौकिकता, विशेष प्रकारका गुण एवं शक्ति, उनीहरूका कर्मानुसार नै प्राप्त भएका हुन् र त्यसको निर्धारित अवधि सकिए पछि त्यो स्थितिबाट च्युत भएर उनीहरूले पनि अन्य प्राणीहरूले कै अर्को जन्म ग्रहण गर्नु पर्ने हुन्छन् भन्ने निस्कर्ष बौद्धसिद्धान्तमा पाइन्छ । एउटा प्रसङ्गमा राजा प्रसेनजितले पनि यस्तै जिज्ञासा प्रकट गर्दै बुद्धसित देवताहरू मनुष्यलोकमा आउने हुन्छन् कि नआउने हुन्छन् भन्ने प्रश्न गरेका थिए । त्यसको उत्तरमा बुद्धले 'देवताहरू हुन्छन् अनि कतिपय देवताहरू मनुष्य लोकमा आउने

हुन्छन्' भनी बताउनुभएको हामी पाउँछौं । संक्षेपमा यी देवताहरू पनि उदय व्यय अर्थात् उत्पन्न र विनाश हुने अनित्यताको नियम अन्तर्गत नै घुमिरहने जीव हुन् । वास्तवमा बौद्ध सिद्धान्तको हेतुवाद यति गहिरो, गहकिलो अनि सूक्ष्म-विवेचन सहित प्रतिपादित छ कि त्यसमा कुनै सृष्टि कर्ता स्वतः अनावश्यक र अयथार्थ देखिन आउँछ । विशुद्धि मार्गमा भनिएको पनि छ

न हएत्थ देवो ब्रह्मा वा, संसारस्सत्थी कारको सुद्धधम्मा पवत्तन्ति हेतु सम्भार पच्चयति । (अर्थात् संसारका सृष्टि कर्ताका रूपमा कुनै देव ईश्वर वा ब्रह्मा छैनन् तर सबै नै हेतुमय नियमानुसार घुमिरहेका हुन्)

हेतु अनुसार देवत्व

हेतुवादका नियममा स्थित यी बेग्ला बेग्लै स्तर वा तहका देवताहरू अनि अन्य प्राणीहरू निवास गर्ने तीन विशेष लोकहरूको विवरण बौद्धग्रन्थहरूमा पाइन्छन्—कामलोक, रूपलोक अनि अरूपलोक । यी तीनलोक अन्तर्गत एकतीस भुवनहरू हुन्छन् । मनिका एघार भुवनहरू कामलोक, वाह्रौँदेखि सत्ताइसौँसम्मका भुवनहरू रूपलोक अनि अठ्ठाइसौँदेखि एकतीसौँसम्मका भुवनहरू अरूप लोक भनिन्छन् । सबैभन्दा तल्लो चार भुवनहरूमा मानिसभन्दा निम्न तहका प्राणीहरू छन् र मानिसलोक पाँचौँ तहमा छ । छैठौँदेखि माथिका भुवनहरूमा उच्च विकसित जीवहरू छन् । उनीहरूलाई नै सामान्यतः देवता भनिन्छन् । यी विभिन्न भुवनहरूको वर्णन गर्ने यो लेखको उद्देश्य नहुनाले यहाँ यति मात्र

उल्लेख गरिन्छ । आ-आफना आन्तरिक चेतनाको विकसित [स्तरका कर्म एवं साधना अनुसार नै यी विभिन्न लोकहरूमा पुगिने वा जन्म हुन जाने हो र सो अनुसार नै उनीहरूमित थरीथरीका शक्ति-सामर्थ्य गुणहरू अर्थात् ऋद्धि बल अनि क्षमताहरू निहित हुन्छन् जो हामी जस्ता मानिसका लागि चमत्कारी ठहरिन्छन् । कामलोक भित्र परेका कतिपय भुवनहरूका देवताहरू अधिकांश अवधिमा आफूले मानव जन्ममा गरिआएका पुण्यकार्यको फलमात्र भोगिरहने हुन्छन् र अझ विकसित भई माथिल्ला तहहरूमा पुगिने सुकार्य गर्ने मौका कम्ति नै पाउँछन् अनि उनीहरू केवल सुखानन्दमा मात्र लीन रहन्छन् भनिएको पाइन्छ ।

मनुष्य जीवनमा देवताहरूको प्रभाव

बुद्धजीवनी लगायत बुद्धद्वारा उपदेशित अनेकन प्रसङ्गबाट नाना प्रकारका ऋद्धि-सिद्धिले सम्पन्न देवताहरूद्वारा मानिस जीवनलाई पनि राम्रा नराम्रा प्रभाव पार्न सक्छन् भन्ने स्पष्ट बुझिन्छ । तर देवताहरू प्रसन्न भई राम्रा प्रभाव पार्नु अनि क्रोधित भई नराम्रा प्रभाव पार्नु पनि मानिसहरूका आफ्नै हेतुले मात्र सम्भव छ भन्ने कुरो पनि बौद्धकथा-आख्यानहरूबाट थाहा लाग्छ । उदाहरणका लागि एउटा प्रसङ्गमा बुद्ध वचनानुसार देवताहरू क्रोधित नभए सम्यक् वर्षा होइन्छ र ठीक ढंगले खेती सप्रन्छ र त्यसरी प्राप्त भएको अन्न-सेवनले सानिस दीर्घायु, सुवर्ण बलवान् तथा निरोग रहन्छ भनिएको छ । यसका साथै फेरि भनिएको छ राजा अधार्मिक भए राज्याधिकारीहरू पनि अधार्मिक र त्यसै

क्रमले ब्राह्मण, गृहपति, अनि जनपद निगमका सबै अधार्मिक हुँदै जान्छन् । यसो हुँदा चन्द्र सूर्यको गति पनि विषम हुन जान्छ र क्रमले नक्षत्र, तारा, दिन-रात, महीना ऋतुहरूको गति पनि विषम, हावाको वहाव-वेग विषम हुन जान्छ र देवताहरू क्रोधित हुन्छन् रे । यसबाट मानिस आफू धर्मानुसार हिँड्नु नहिँड्नुमा नै आफ्नो हित-अहित निर्भर छ र कुनै देवताकै प्रभावले मात्र केही भयो भन्ने सम्झनु उपयुक्त छैन भन्ने बुझिन्छ ।

सद्धर्भपालकहरू प्रति देवताहरूको स्वतः सहयोग

बौद्ध धर्म अनि दर्शनमा जीवन सम्बन्धी सत्यता बोध गर्दै विमुक्तिप्रतिको मार्गमा अग्रसर हुन पूर्ण रूपले आफ्नै चर्चा र सत्प्रयासमा निर्भर हुनु पर्ने दर्शाएकै हामी विशेष रूपमा पाउँछौं र यसका लागि कुनै देवता वा कुनै वाह्य तत्वको गर्नुपर्छ समावेश वा आधार लिनुपर्छ! भन्ने अनिवार्यता देखिँदैन । तर यसो भन्नुको तात्पर्य ती देवताहरूको उपेक्षा गर्नु, अवहेलना गर्नु वा विरोध गर्नु भन्ने कदापि बुझिँदैन । सबै प्राणी र जीवहरूप्रति मैत्री र समानताको भावनामा जोड दिने बुद्धधर्ममा त्यसो हुन पनि सक्तैन । बौद्धचर्याचारीले ता 'यसमं फरति मेताय सब्बलोक सदेवकं' भनिएर कुनै देवताहरू प्रति मंगलसहित मैत्रीभाव दर्शाइरहेका हुन्छन् । विशेष कुरो के हो भने बुद्धधर्मले मानिसलाई आफ्ना सुख-शान्ति अनि विमुक्तिकालागि शील समाधि, प्रज्ञा सहितको आर्य अष्टांगिक मार्गको अनुसरण गरी सत्यनिष्ठ भई पालन गर्नु पर्ने

यसरी साधनमा लागिरहने हुन्छन् त्यसलाई त्यही आवश्यकता छर्लंग्याएको पाइन्छ । जुन मानिस अनुष्ठाका देवताहरूद्वारा यथा समय उसको प्रशंसाभात्र होइन रक्षा एवं सहायता समेत होइन्छ भन्ने तथ्य हामी बौद्ध प्रसङ्गहरूमा पाउँछौं । यस बारे स्वयं भगवान् बुद्धको (सिद्धार्थ रूपमा जन्मदेखि लिएर निर्वाणसम्म) जीवनीमा उनलाई समय समयमा विभिन्न देवताहरूले सहयोग पुऱ्याएको र पछि सेवा प्रदान गरेका कुराहरूबाट धेरै बुझ्न सकिन्छ । जस्तै— सिद्धार्थ जन्मने वित्तिकै चतुर्महाराज र ब्रह्मादि देवताहरूले आइकन हातमा ग्रहण गरी लिएको मृहत्याग गर्ने प्रेरणा दिन देवताद्वारा चार निमित्तहरू दर्शाइएको, महाभिनिष्क्रमणको बेला राजदरवारको मूलद्वारका ढोका स्वयं देवताहरूद्वारा खोलिएको, यस्तै क्रमले आफैले खड्गले आफ्नो केश दाह्री खौरंदा अनि पछि ध्यान-समाधि चर्चामा समय समयमा आवश्यकतानुसार चाहिंदो सहयोग, सेवा तथा प्रेरणा प्रदान गरेका कुराहरू धेरै छन् । पूर्वजन्म जन्मान्तर विमुक्ति साधनामय कुशल पारमी चर्चा गरिआएको फल स्वरूप नै उनलाई देवताहरूद्वारा यसरी सहयोग-सेवा प्राप्त भएको स्पष्ट अर्थात् निर्वाणतिर डोऱ्याउने विभूति साधककानिम्ति देवताहरूको आराधनाभन्दा सम्यक् साधनापथको अनुगमन नै महत्त्वपूर्ण छ भन्ने बुद्धधर्मबाट बुझ्न सकिन्छ । त्यसैले “आफूलाई नै आफ्नो मालिक हो” भन्नाका साथ साथै “नित्य आफूलाई संयम गर्ने व्यक्तिलाई न त देवताले, न त गन्धर्वले, न भारने, न ब्रह्माले जित्न सक्छन्” भनिएका बुद्ध

वचन हामी पाउँछौं ।

देवता सम्बन्धमा बुद्धको

शुरूमा भनिए कै बुद्धत्व प्राप्ति पछि तथा-गत मानिसका मात्र होइनन् र देवताहरूका पनि शास्ता अथवा गुरु भए । यो विशेष स्थिति हासिल गर्न उनले आफू ‘बोधिसत्व’ हुँदाको अवस्थामा अनेक तहका विशेष प्रकारका ध्यान-समाधि अवस्थाद्वारा ती समस्त देवताहरूका विषयमा यथार्थमा साक्षात्कार गरिलिनु भएको थियो । देहताहरूका प्रभा-मण्डलदेखि लिएर उनीहरूका रूमादिको अवलोकन पछि उनीहरूसित नै उठ-बस वार्तालाप, चर्चा पनि गरिकन क्रमैले कुन देवता कुन देव-तिकायका हुन् र कुन कारणले कुन स्थितिबाट च्युत भई कुन स्थिति र लोकमा आए, उनीहरूका कर्म, सुख दुःख, आयु, इत्यादिको ज्ञान-दर्शन स्पष्ट हासिल गर्नुभएको थियो । अंगुत्तर निकायको बुद्धवचन अनुसार जब उनलाई (बुद्धलाई) आठ प्रकार-द्वारा देवताहरू सम्बन्धी ज्ञान-दर्शन पूर्णतः स्पष्ट भयो तब मात्र उनले यो साधिकार भन्नुभयो कि उनले देव अनि मार सहित लोकमा तथा श्रमण-ब्राह्मण अनि देव-मनुष्य-हरूले युक्त पूजामा सबैभन्दा बढी सम्यक् ज्ञान प्राप्त गरे । वास्तवमा बुद्धत्व त के अर्हत्व पनि यदि उच्च र महान् छ त्यसबारे साधारण मानिसको कुरा छोडी कुनै देवताका निम्ति पनि बोधगम्य छैन भन्ने तथ्य पनि त्यसै विवरणबाट बुझ्न सकिन्छ ।

(क्रमशः)

सम्पादकलाई चिठी

श्रीमान् सम्पादकज्यू,

जन आवाज साप्ताहिक २०४४ जेष्ठ ३१ गतेदेखि श्रावण १० गतेसम्म ६ अंकमा गौतम बुद्ध ठूला तान्त्रिक थिए, भन्ने बिषयमा जवाहर रोजाजीको लेख पढ्दा निकै रोचक आत्मकथा जस्तो लाग्यो ।

जवाहर रोजाजीले बुद्ध भन्ने शब्दलाई राम्ररी अध्ययन नगरेको बुझिन्छ, किनकि सिद्धार्थले अस्त्र शस्त्र तन्त्र मन्त्र र अष्ट समाधि ध्यानसम्म अवश्य सिकेको देखिन्छ । अर्को गौतम बुद्ध ठूला तान्त्रिक भने जस्तै ठूलो क्रान्तिकारी शान्तिवादी, मन्त्रकारी, तपस्याधारी भन्नुमा आतिशयोक्ति नहोला । बुद्ध खास जात र सम्प्रदायले घुप र धुवार गरेर पूज्ने देवता पनि अवश्य होइनन् । विश्वका सबै दुई जात बुद्धको आदर्श दिव्यवाणीलाई ग्रहण गरी चल्ने, हिँड्ने बानी व्यावहारलाई मात्र बुद्धीष्ट भन्दछन् । बुद्धलाई तान्त्रिकमा परिणत गर्नुभएकोमा अन्धो लाई किताब दिएर पढ्नु भन्नु जस्तो हुन जान्छ किनकि बुद्धले के भने ? उनी को हुन् उनले के गरे ? शब्द स्पष्ट पारी दिएमा हामी सन्तुष्ट हुने थियौं । कुरा रह्यो सर्वज्ञ त्रिपिटकको अध्ययनबाट शील समाधि र प्रज्ञाबाट नै सर्वज्ञ बुद्ध भएको पाउँछौं । बुद्धको त्रुटि निकाल्न खोज्ने रोजाजी एक जना आधारहीन विद्वान् हुन् भन्नुमा दुई मत नहोला । रोजाजीले बुद्धले कुन तान्त्रिकबाट कहाँ, कसलाई, कसरी र के गरेर ठगी खाएको प्रमाण भएको छ ? त्यसमा आधारभूत र विश्वासिलो प्रमाणित गरी लेख आनन्दभूमि

लेख्नुभएमा वढी रोचक र आकर्षक हुने र विद्वान् कहलिनु हुने थियो । विना प्रमाणबाट दलील शब्द प्रयोग गर्नु विद्वान्को बुद्धिमानी विटको लगाएको जस्तो बुझिन्छ ।

अर्को कुरा पाश्चात्य लेखक डेबीडसको भनाइ र लेखमा शील समाधि र प्रज्ञाको कुरामा आफैले कृया गरेर अनुभव नगरेको देखिन्छ ।

बुद्धधर्मलाई रोजाजीले फराकिलो पार्नु भएकोमा धन्यवाद नदिई कोही अवश्य बस्न सक्तैन । त्यसकारण धन्यवाद ! रोजाजीको तान्त्रिक भनाइ शायद रिद्धि प्राप्ति बुद्धले रिद्धि देखाएकोमा त्यसको अर्थ नबुझी तान्त्रिक भन्नु भएको जस्तो लाग्छ किनकि रिद्धि शब्द आजको युगमा नबुझेर तान्त्रिक भनी विश्वास दिलाउन खोजे जस्तो बुझिन्छ । मन्त्र भन्नाले सूत्रपिटकको परित्राण पाठ गरेर अनेकौं रोग व्याधि त्रासहरूलाई ठीक गरेकोमा भन्नुभए जस्तो लाग्दछ । त्यसकारण बुद्धको वाणीलाई आधुनिक रूप दिन खोज्नुभएको त होइन ? तान्त्रिक भन्दैमा अवश्य बुद्धधर्ममा ठेस लाग्ला भन्ने भनाइ होइन, गौतम बुद्धलाई कुनै पनि दृष्टिकोणले हेर्दा हेर्न सकिन्छ, जस्तै-आधुनिक युगमा वैज्ञानिक क्रान्तिकारी, शान्तिवादी, मन्त्र धारी, प्रजातन्त्रवादी दार्शनिक र राजनीतिज्ञ जुन तर्फबाट पनि बुद्धलाई हेर्न सकिन्छ । अछ आफैले अध्ययन गरेर कार्य समेत गरेर हेर्दा अर्हन्त (जन्म मरणबाट मुक्ति) पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ । त्यसकारण बुद्धको प्रचार प्रसारमा आफ्नै शब्द नराखी खास तथ्य शब्दराखी प्रचार प्रसार गर्नु भएमा धन्यवाद दिन पछि हट्ने थिएन ।

- संघरत्न शाक्य "भोजपुरे"

बराहक्षेत्र - ४ सुन्सरी ।

नेपाली समाजको प्रेरणाकी खानी

श्री ५ बडा महारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देवी शाह

३८ वर्ष पूरा गरिबक्सी

३९ औं वर्षमा पदार्पण गरिबक्सेको

सुखद उपलक्ष्यमा मौसूफ सरकारको

उत्तरोत्तर प्रगति

दीर्घायु, सुस्वास्थ्य र अटल सौभाग्यको

हार्दिक शुभकामना चढाउँछौं ।

राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक

याद राखी प्रतिदिन सिगाल पुत्र नदीमा गै स्नान गरी भिजेकै केश र भिजेकै वस्त्र लगाएर हात जोडी नाना दिशाको नमस्कार गर्ने गरिरहेका थिए । नाना दिशा भनेको- पूर्व दिशा दक्षिण दिशा, पश्चिम दिशा, उत्तर दिशा, माथिको दिशा तथा तलको दिशा हुन् । त्यस बेला भगवान् बुद्ध राजगृहको कलन्दकनिवापमा बस्नु भएको थियो । एकदिन वहाँ चीवर पात्र धारण गरी भिक्षाटनको निमित्त जानुभयो । त्यहाँ नदीको किनारमा भिजेक केश र वस्त्रले हात जोडी विभिन्न दिशालाई नमस्कार गरिरहेकालाई देख्नुभयो । नजीकै गएर भगवान्ले सोध्नुभयो - हे गृहपति पुत्र ? तिमिले किन यसो गरिरहेको ? सिगालपुत्रले भने- भन्ते ! म मेरो पिताको अन्तिम वचन पालन गरिरहेको छु, वहाँले मलाई यस्तै गर्नु भन्नुभएको छ ।

भगवान् बुद्धले भन्नुभयो - हे गृहपतिपुत्र ! आर्य विनयमा ६ वटा दिशा नमस्कार गर्ने विधि त्यस्तो होइन् । भय अर्थात् निन्दा भन्ने वस्तु मानिसलाई ६ तिर बाट आउँछ । त्यसलाई रोक्न सक्नुपर्दछ ।

६ दिशा भनेको यसप्रकार छन्-

- १) पूर्व दिशाको अर्थ हो माता पिता
- २) दक्षिण दिशाको अर्थ हो आचार्य गुरुजन
- ३) पश्चिम दिशाको अर्थ हो पत्नी पुत्र पुत्री
- ४) उत्तर दिशाको अर्थ हो हितचिन्तक कल्याण मित्र
- ५) अधो दिशाको अर्थ नोकर चकर
- ६) उर्ध्व दिशाको अर्थ श्रमण ब्राह्मण ।

आमाबाबुलाई पूर्वदिशा भनेको मतलब- छोरा-छोरीभन्दा पहिलो यस लोकमा भएका हुनाले र छोरा-छोरीलाई सबभन्दा पहिले उपकार गर्ने व्यक्तिहरू भएकाले हो ।

२) आचार्य गुरुजः हरूलाई दक्षिण दिशा भनेको अर्थ - दक्षिणा प्रदान गर्न योग्य व्यक्ति । दक्षिणाको-अर्थ-कर्म र कर्मफल हुन्छ भन्ने विश्वास गरी श्रद्धा पूर्वक दिने जुनसुकै दान प्रदानलाई भनिन्छ । सांच्चै नै हातमा तिल र कुश लिई संकल्प वाक्य उच्चारण गर्न लगाई दाम पैसा चामल आदि राखेर दिनेलाई मात्र दक्षिणा भनेको होइन । यस प्रकारले विधिपूर्वक दक्षिणा ग्रहण गर्न योग्य हुनु भएका, फेरि कुमार कुमारीहरूलाई द्वितीय, अथवा दोश्रो श्रवस्थामा शिक्षा-उपदेश दिई उपकार गर्ने हुनुभएका, दाहिने हात जस्तो हुनु भएका हुनाले आचार्य गुरुजनलाई दक्षिण दिशा समान सम्झनुपर्दछ ।

३) आफ्नो पछि पछि लाग्नेलाई पश्चिम दिशा भनिन्छ । आफ्ना स्त्री पुत्र पुत्री, नाति नातिनी आदिलाई पछि-लितरको दिशा भनिन्छ किनभने यीहरू आमाबाबुको पछिलग्न र आमाबाबुको अति सुन्ने र उनीहरूको अनुगमन गर्ने गर्दछन् ।

४) आपद विपदमा, दुःख कष्ट परेको बेला सहायता गरी तारिदिने कल्याण मित्रलाई उत्तर दिशा भनिन्छ । दाहिने हात कमजोर हुने बेलामा देखे हातले काम दिन्छ त्यसो भएर कल्याण मित्रलाई उत्तर दिशामा राखेको छ ।

५) अधो दिशा भनेको सेवक हो । तिनीहरू लोकनीति अनुसार मालिकले अर्हाएको काम गर्ने गर्दछन् ।

६) पूजनीय श्रमण ब्राह्मणलाई उर्ध्व दिशा भनिन्छ । अकुशलादि पाप जर्म नाश गरी सकेकालाई ब्राह्मण भन्ने गर्दछ । त्यस्तै ससारमा प्रवाहित गर्ने संस्कारलाई शान्त गरिसकेकालाई श्रमण भनिन्छ । त्यसकारण उनीहरूलाई गृहस्थाश्रममा बसेकाले मान आदर पूजा गर्नुपर्दछ । ❀

सतिपट्टान विपस्सना भावना

- महासी सयादो

भगवान् बुद्धयागु शासन चूलावःगु वखतय् थःके शील, समाधि व प्रज्ञा स्वंगू गुण दयेके माःगु अत्यन्त आवश्यक जुयाच्वन । शीलं नं पूर्ण जुइ फयेकेमाः, समाधिं नं पूर्ण जुइ फयेकेमाः अले प्रज्ञां नं पूर्ण जुइ फयेकेमाः ।

साधारण व्यक्ति कमसेकम पञ्चशीलं पूर्ण जुइ फयेकेमाः । काष्ठाःसा वयां चव्यागु आजी-वट्टमक शीलं पूर्ण जुइ फयेकेमाः । भिसुपिनि जूसा प्रातिमोक्ष शील पूर्ण जुइ फयेकेमाः । न्ह्याह्म हे व्यक्ति नं थ्व शीलं पूर्ण जुल धाःसा मनुष्य योनिइ देवयोनिइ जन्म जुयाः सुख पूर्वक जीवन हना च्वने दइ । तर थ्व लौकिक शील जक अपाय भयं बिल्कुल मुक्त जुल धकाः निश्चिन्त जुया च्वने मज्यू । उकि लोकोत्तर शीलं नं पूर्ण जुइ माःगु आवश्यक जुयाच्वन । लोकोत्तर शील धयागु मार्गशील व फलशीलयात धाःगु खः । थ्व मार्गशील फलशीलं पूर्ण जुल धायेवं प्यंगू अपायं गुबलें पतन ज्वी मखु । मनुष्ययोनी देवयोनी जन्म जुयाः सदां नं सुख जीवन हनाच्वने दइ । उकि लोकोत्तर शील प्राप्त यायेगु प्रत्येक व्यक्तिया कर्तव्य जुइमाः । पूर्ण श्रद्धा एशं उत्साह सहित प्रयत्न याइपि न्ह्याह्म व्यक्तिं नं थुगु शील प्राप्त यायेफु ।

थुजोगु सुअवसर प्राप्त जुया च्वंगु वखते यदि उद्योग मयासे उक्त मार्गशील फलशीलं वञ्चित जुइमाल धाःसा तसकं हे अपशोच चाये माली । अकुशल कर्म धयागुलि मौका प्राप्त जुल धायेवं उकि फल बियाः अपाय पतन याइ । नर्क, तीर्थक, प्रेतयोनी उत्पन्न जुयाः लखं लख दँ तक दुःख कष्ट भोग याना च्वने माली ।

उकि भगवान् बुद्धयागु शासन चूलावःगु वखते लोकोत्तर मार्गशील फलशीलं पूर्ण जुइ फयेकेत कोशीश यायेमाःगु अत्यन्त आवश्यक जुयाच्वन ।

हानं थ्व मार्गशील फलशील जक दयां मगाः समाधि नं प्राप्त यायेगु कुतः यायेमाः । समाधि धयागु चित्तया स्थिर व शान्त अवस्थायात धाःगु खः । अनुशासित मज्जुगु चित्त समभावत उखें थुखें ब्र्वाय् वना च्वनी । थ्व चित्त गुबलें भविष्यया विचारय् वा कल्पनाय् गबलें अतीतया कल्पनाय् ब्र्वाय् वना च्वनी । अथे कल्पनाय् ल्यू ल्यू मवकेत समाधिया छुं छगू आरम्भणे चित्त यात छुं छगू आरम्भणे तयेगु अभ्यास जुल धायेवं बुलुं बुलुं चित्तं थःगु स्वभावयात त्वःता निदिष्ट विषये स्थिर जुया च्वनी । थुकीयात हे समाधि धाइ ।

समाधि नं निगू प्रकारया दु । लौकिक समाधि व लोकोत्तर समाधि । थुपि निगू मध्ययु समथ भावनाय् उद्योग अभ्यास याये धाःसा रूप ध्यान ४ गू, अरूप ध्यान ४ गू घयागु, लौकिक ध्यान समाधि प्राप्त याये फइ । थुजोगु ध्यान समाधि पूर्ण जुइवं अत्यन्त आयु तहाकःगु ब्रह्मलोके थ्यंकः वनी । अन थ्यंकाः छगू कल्प, निगू कल्प. प्यंगू कल्प च्यागू कल्प इत्यादि रूपं ८४ दै कल्पतक तहाकःगु आयुह्य जुयाः जन्म जुइ । तर आयु पत्रीवं उगु ब्रह्मलोक नं च्युत जुयाः मनुष्य वा देवयोनी हानं जन्म जुइ । यदि इमिसं सम्पूर्ण जीवन निर्दोषपूर्वक व्यतित याये फत-धाःसा इमिसं हानं उच्च योनी सुखमय जीवन व्यतित याये फइ । तर क्लेशमुक्त मज्जतले इमिसं पापकर्म नं याये फुनि । अले इमिसं मखुगु कर्म यानाः हीनयोनी अथवा अपायं दुर्गती पतन जूवनी । उकि लौकिक समाधि जक नं सन्तोष जुया मच्चदस्ये लोकोत्तर समाधि नं पूर्ण जुइ फयेकेत कुतः यायेमाः ।

लोकोत्तर समाधि घयागु मार्गसमाधि व फलसमाधियात धाःगु खः । थुगु समाधि नं प्रज्ञां पूर्ण जूसा जक प्राप्त याये फइ । उकि प्रज्ञां नं पूर्ण जुइत कुतः यायेमाः । थ्व प्रज्ञा नं निगू प्रकारया दु । लौकिक प्रज्ञा व लोकोत्तर प्रज्ञा । थौं कन्हें साहित्य, कला व लौकिक ज्ञानयात सामान्य रूपं छगू प्रकारया प्रज्ञाय् दुथ्याका तल । तर थुगु प्रकारया प्रज्ञा गुगुं भावनानां सम्बन्ध मडु । न त थुकीयात धात्थेंगु सत्य कुशल धर्म धकाः हे धाइ छाय् धाःसा थौंकन्हें प्राणितसें थ्व हे प्रज्ञाद्वारा अनेक प्रकारका संहारक वस्त्र अस्त्र

दयेकाः महान्गु लोभ द्वेष अकुशल कर्म सच्च-य यानाच्चन । तर धात्थेंगु प्रज्ञां उजोगु अकुशल कर्म दयेकी मखु, कुशल कर्म हे जक दयेकी । उकि वास्तविक लौकिक प्रज्ञा घयागुलि प्राणी-तय्त सुख शान्ति जुइगु हे जक ज्या याइ । अले ग्रन्थ कथं धालधाःसा वास्तविकतायात थुइकेत कुतः याइ । श्रुतमय, चिन्तामय, भावनामय प्रज्ञा नं लौकिक प्रज्ञा हे तिनि । थ्व लौकिक प्रज्ञां पूर्ण जुइव कुशल बुद्धि जुयाः उच्च स्तरगु सुख-मय जीवन व्यतित यायेगुपाखे यंकी । तर थ्व लौकिक प्रज्ञां जक नं अपाय दुर्गति बिल्कुल मुक्त जुल धकाः धायेमज्यूनि । उकि अपाय दुर्गति बिल्कुल मुक्त जुइगु खःसा लोकोत्तर प्रज्ञां पूर्ण जुइत कुतः यायेमाः ।

लोकोत्तर प्रज्ञा घयागु मार्गज्ञान फलज्ञान-यात धाःगु खः । थ्व मार्गज्ञान, फलज्ञान प्राप्त यायेत छुकीयात अभ्यास यायेमाः धाःसा-शील समाधि व प्रज्ञा घयागु प्रतिपदा स्वंगू मध्ये प्रज्ञा प्रतिपदा नामक विपस्सना भावना यायेगुली कुतः यायेमाः । थ्व प्रज्ञा भावनां पूर्ण जुइव शील, समाधि व प्रज्ञा स्वतां पूर्ण जुइ । थ्व प्रज्ञा-भावना गुकथं यायेगु धाःसा थःगु शरीरे दया-च्चंगु रूप धर्म, नाम धर्मयात गथे खः अथे हे सीकेया निम्ति कुतः यायेमाः । बतमान समये द्रव्यया विश्लेषणात्मक निरीक्षण साधारणतया प्रयोगशालाय् अनेक प्रकारया ज्याभःया पाखें जुयाच्चनी । तर नामधर्मयात उजोगु ज्याभलं छुते छुते यानाः स्वयेमफु ।

भगवान् बुद्ध कनाधिज्याःगु विधि कथं गुगुं प्रकारया पिनेयागु ज्याभलं स्वयां थुकीयात

खंके फ़ैमफु । केवल स्मृति छगुलि नाम तथा
रूपयात थी थी विश्लेषण यानास्वयेफु । गथे
स्वयेगु धाःसा शरीरय् दुने उत्पत्ति व विनाश
जुयावनाच्चगु नाम रूप धर्मयात यथावत् रूप
स्वयायंकेगु खः । थथे मदिक्क स्वयायंकेगु
आपाः जुल धायेव समाधि ज्ञान बल्लाना वइ ।

उगु वखतय् उत्पत्ति व विनाश जुयाच्चंगु नाम
रूपधर्मयात स्थयं प्रत्यक्ष रूप खना वइ ।

अनु० बुद्धघोष महास्थावर

(क्रमशः)

महात्मा

— अमृतमान शाक्य

इतुंवाहाः ये ।

भौतम ! छलपोल अन्तर्ग्रामीह्य खः ।

काम, क्रोध मोहयात ह्यसीकाविज्याःह्य

महाराजाया सुपुत्र जुयाः

लोभ मोहश् भुल्य् मज्जूह्

भौतम ! छलपोल निस्पृह्य खः ।

मत् ह्य ह्यर्षति तवक दुबीफुणि

मारगणतयत् छलश् यानाविज्याःह्य

कर्व्यकालि जुल नं च्यूताः मद्दुह्य

भौतम ! छलपोल मारमार खः ।

वृद्ध, धायल, मृतक व भिक्षु खनाः

गम्भीर चिन्तन यानाः

जीवनया महत्त्व ध्वीकाविज्याःह्य

भौतम ! छलपोल सर्वज्ञ खः ।

पिता, माता, भार्या व पुत्रतक नै

अले सल कन्थक सारथी छन्दकयात

त्याग यानाविज्याःह्य

भौतम ! छलपोल महात्मा खः ।

बुद्धधर्मे जाति व भेद

- भिक्षु अश्वघोष

बुद्ध छह्यं शान्तिया दूत खः थें क्रान्तिया दूत नं खः । वस्पोलं मनुखं मनुयात नीच खनाच्वंगु जातिभेद दत्तयेयात शान्ति दैमखु घैगु शुद्धकाः जाति प्रथायात विरोध यानाविज्यात । म्हुतूजक विरोध याःगु मखु ज्यां व वप्रवहारं क्रान्ति यानाविज्यात ।

बुद्ध जुइ धुंकाः वस्पोल कपिलवस्तुइ विज्याः बले थी त्यो मत्यो जातिया छुं ल्याःचाः मतसे छेय् छेय् भिक्षा काःविज्यात । कपिलवस्तुया शाक्य कुले जक मखु सकभनं हल्ला खल्ला जुल । सिद्धार्थकुमार बुद्ध जुयाः छु याःगु । थ्य खँ न्यने सातं शुद्धोदन जुजुया न्ह्यमुइ भो-खाय् अबल । धोति चो व्रंगु हे मचाः फुं फुं भिक वनाः बुद्धयात नाप आनाः धाल- आम चाला व पह राज सस्-कृतियात लो ला? शीगु सस्कृतियात मलोपू छु ज्या यानागु?

बुद्धं धैविज्यात- महाराज, आः जिगु सस्कृति राज-संस्कृति मखुत । जिगु संस्कृति श्रमणसंस्कृति व जनसं-स्कृति जुल । जि लुइकागु न्हंगु संस्कृति तःधं चीधं व जात पातया छुं भेद मडु । सकतितं थः भापीगु जिगु संस्कृति खः ।

खयेत ला वस्पोलं भिक्षाविज्यानाः जातपातया ल्याः मतःगु बाहेक गुरु शुद्धवले जातिभेदया तथ्यक विरोध याःगु खोमडु । न्ह्यां वस्पोलया भिक्षुसंघे निम्न वर्गयापि दुमथ्याकू । जनवल व भिक्षुसंगठन बल्लाय्

धुंकाः तिति अछत् जातियापि संघे दुथ्याका विज्यात ।

छन्हु सुथे भगवान् बुद्ध भिक्षाविज्याये न्ह्यो ई दनिगु जुयाः अगिक भारद्वाज ब्राह्मणया मिच्छाकाः होम यानाच्वंगु जुयाचवन । व ब्राह्मण तापाकनिसें भगवान् बुद्धयात खनाः धाल ए वसल, चण्डालह्य गौतम ! आमक-सं च्वँ, थन वयेमते । थये धकाः निकः स्वकः लाय् लाय् बुयाः हालाः वं बोवियाचवन ।

अले भगवान् बुद्धं धैविज्यात-ए ब्राह्मण, चण्डाल नुयात धाइ स्य ला छि ? तंकाह्य, बदलाकाह्य, ईष्या दुह्य, मिथ्यादृष्टिह्य होतियात चण्डाल व वसल धाइ । हानं धैविज्यात -

न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो कम्मना वसलो होति कम्मना होति ब्राह्मणो ।

अर्थ- जन्मं सं चण्डाल जुइ मखु न जन्मं ब्रह्मण हे जुइ, ज्यां हे नीच व ब्राह्मण जुइ ।

अले भगवान् बुद्धं विचाः यानाविज्यात- जि थें जाम्हेसित हे नीच व चण्डाल माःपीपि ब्रह्मतसैं निम्न वर्ग व शुद्धवगयात ला गुदलें समाजे थाय् बोमखु अथे जूगुलि जिगु भिक्षुसंघे नीच धाःपिन्त दुथ्याकावी माल । अले इपि नं समाजया पुचले दुथ्याइ, सम्मानित दर्जाय् थ्यनी, अपमानित जुइकाचवने माली मखु । शिक्षित जुल कि इमित नं सम्मान दइ ।

बुद्ध सुबहानं भगवान् बुद्ध नाः ह्युविज्यात ।
 अवले सुनीतं ग्रंथं पो छद्मं वंपुया च्वन । वं
 तापाकनित्तं भगवान् बुद्धयात खन । वया छुयाये गनवने
 धं थें जुल ! अवलेसिगु समाजया नियम व थं तःधंपि
 लंय् जुइवले च्यामेतसें वेंक हे पुइमज्यू । गंथानाः
 वें पुइमाः । गं सः ताये दतलेयात सुं लंय् जूदंमखु ।
 उकि सुनीतं बुद्धयात खनेसातं छथाय् ध्याकुं चाय् तासे
 जुयाः मिखा तिसि ाः दनाच्वन ।

भगवान् बुद्ध वयाथाय् लिक्क विज्यानाः धंविज्यात
 सुनीतं छ छाय् ग्यानागु ? छ नं मनु जि नं मनु, ग्याय्
 माःगु छाय् ?

सुनीतं धान-छल्लोन थें जाःपि तःधंपिनि न्होने
 ह्वाः चूलाकाच्वने मज्यू । थन खं ह्लाना च्वनागु ब्रम्ह
 वाज्यां खंसा जितः वाकि तंमखु । उकि ग थानावेंपुइ
 माः । ग सः ताय् दतले सुं छें पिहाँ वेंमखु ।

बुद्धं धंविज्यात छन्त उपकार याये धकाः वयागु ।
 छ भिक्षु जुइ न्ह्यःला ?

सुनीतं धाल-यो । भगवान् छःमिसं जितः भिक्षु याना
 विज्याःसा जिगु जीवन स्वर्गीय जुहे जुल नि । ऐसा नु,
 धकाः गौतम बुद्धं वयात नापं व्वनाः विहारे विज्यानाः
 भिक्षु य नाविज्यात । थव खं प्रचार जुइसातं ब्राह्मण
 समाजे तस्सकं भोखाय व्वल । थव छगू बुद्धया तःधंगु
 क्रान्तिकारी ज्या जुल ।

बुद्धधर्मं जातिभेद मदुसां थौं तक नं बौद्धसमाजे
 जातिप्रथाया सस्कार मत्तंनिगु जुयाः सुनीत थें जाःपिन्त
 नेपाले भिक्षु यानावीगु परिस्थिति मवोनि । खय्त ला
 नेपाःया भिक्षु समाजे बजाचार्य, शाक्य, ब्राह्मण, क्षेत्री,
 उराय्, साय्मि, थ्रेष्ठ, ज्यापु व नाय् जातितकं दु । तर
 गुलि गुलि अशिक्षित जूगुलि भिक्षुसंघया चर्चा कथं च्वने
 मसः । थःथःगु पह व चाला बाला मत ।

बुद्धधर्मं मिसा मिजंगा नं छुं भेद मदु । सारिपुत्र व
 मौद्गल्यायन थें जाःपि दुथें, विर्वाण लाभ यानाःकाःथें
 खेमा व उप्पलवण्णा थें जाःपि भिक्षुणीपिस नं उच्चप-
 दवी च्वनाः निर्वाण साक्षात्कार यानावाःगु प्रमाण दु ।

थथे समान थाय् दु धासां नं गुलिसिनं प्रश्न याइ
 कि प्रजापति गौतमो न्हापां भिक्षुणी जुइ धकाः स्वको
 तक बुद्धयाके प्रार्थना याना नं अनुमति बियाविमज्याः ।
 लिपा आनन्द भिक्षुया अनुरोधं तिति अनुमति बिल ।
 थथे छाय् ?

मिसात नीच खनाः न्हापां बुद्धं भिक्षुणी जुइत अनु-
 ममि मव्यूगु मखु । समाजया अपवाद न्यनेमालीगु व
 मिसा मिजंया सत्तीगु सम्बन्ध दतकि मन छ्वासुया वने-
 यो । प्रकृतिया नियम खः मिसाया न्होने मिजंया मन
 व मिजंया न्होने मिसाया मन मियां ह्योने ध्यो नाइ थें
 नइया वनेयो । बुद्धं धंविज्याःगु दु-

नाहं भिक्षुवे अज्जं एक रूपंदि समणुपस्सामि यंदं
 पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यथयिदं इत्थि रूपं,
 पुरिस रूपं । अर्थात् संसारे अज्योगु छुं रूप मखना गुगु
 कि मिजंया मनय त चुमुकं साले थें साला कयाच्वन व
 खः मिसा रूप । अथे हे मिसाया मनयात चुमुकं साले थें
 सालाच्वंगु मिजंया रूप । थव छुं आश्रयंगु खं मखु थव
 प्रकृति नियमया खं खः ।

तर एशियाया मनूतय्गु विश्वास व धारणा खः
 त्यगीःह जूपां न्ह्याक्व शोषण व दुःख बीम्ह जूपां,
 ध्यवा न्ह्याक्व मुंका तःसां ढोंगी जूसां वं मिसातनाप
 सम्बन्ध मतल धाःसा व शीलवान्, चरित्रवान् व शुद्धम्ह
 ब्रह्मचारी खः । बुद्धधर्मं कथं थःके मदुगु गुण क्यनाः
 ढोंगी जुल धाःसा । ७५ ध्यवां अपो हिना मिना यानाः

वेडमान यात धा.सा, कर्पिनि धनया लोभं मनूसीसां ज्यु
धाल धा:सा वयागु जीवन ब्रह्मचारी जीवन शुद्ध जुइ
मखु । मिसा नापं सम्बन्ध दत कि व त्यागीया ब्रह्म-
चर्यं जीवन थासे मला: धैंगु विचार न्हापांनिसे आ:तकं
यथावत् हे तिनि । थुजोगु अपवादं वचे गुइ माला: न्हापां
मिसातयत् भिक्षुणी जुइगु बुद्धं अनुमति बियाबिसज्या:गु

ख: । मिसात नीच भा:पिया: मखु । तर मिजंतय्के
स्वया: नं मिसातय्के अपो धार्मिक श्रद्धा दुगुलि भिक्षु-
पिन्त उपकारयान: व्यु, बुद्धकालनिसे आ:तकं भिक्षु-
पिनि मिसातनापं ववातुगु लिक्क सम्बन्ध दुगु खने द् ।

श्री ५ लडामहारानी ऐश्वर्य राज्य लक्ष्मी देवी शाह

सरकारको ३९ औं शुभजन्मोत्सवको पुनीत उपलक्ष्यमा

मौसूफ सरकारमा हार्दिक शुभकामना अर्पण गर्दै मौसूफको

सुस्वास्थ्य, दीर्घायु तथा अटल सौभाग्यका निम्ति

परमेश्वरसंग सभक्ति प्रार्थना गर्दछौं ।

नेपाल राष्ट्र बैंक

परिवार

पतनया कारण

- मेघदूत

ब्रह्म ह्यहं वरोच्चर जेतवन विहारे वनाः
वाखं न्यंबनीगु जुनाच्चवन । न्ह्यावलें वाख न्यं
वसां भिजुङ्गु जक खँ पिहाँ वो । तर मनूतसें
धाःसा पतन जुङ्गु व स्यनीगु जक ज्या याना-
च्चवगु अपो खने दु । भगवान् बुद्धं मनूत पतन जुङ्-
गुया वाखं मकंगुलि नं मनूतसें मखुगु व स्यनीगु
ज्या यानाच्चवंगु ला ? भगवान् बुद्धं भिनीगु जक
खँ वाहेक मभिगु खं छुं मस्यूला ? थथे मती
तयाः व ब्रह्मू सरासर भगवान् बुद्धयाथाय् वनाः
वन्दना यानाः छ्खे लिक्क फेतुनाच्चन ।

भगवान् बुद्धं न्यनाबिज्यात-ब्राह्मण ? थौं
छाय् आपुलुंख याकःचा थूगुइले कायागु ?

ब्रह्मूनं धाल- छता खँ न्यने धकाः वयागु,
न्यने ज्यू ला थें ? 'ज्यू ज्यू न्यं' धासेलि वं
न्यन -

भन्ते ! छःपिसं भिगु खँ जक कनाबिज्याइगु
न्यनाः मनूत पतन जुङ्गु व स्यनीगु खँ कनाबि-
मज्याः । छःपिसं मभिनाः स्यनावनीगु खँ नं
स्यूला थें ?

हे ब्राह्मण ! जि मनूत पतन जुङ्गु खँ नं स्यू, न्यं
उकीया कारण थुपि खः -

- १) निभाः मलूतले लिबाक देना चवनेगु,
- २) अलिस जुयाः ज्या मयासे चवनेगु,

- ३) हारां जुङ्गु
- ४) थःके ध्यवा दुसां नुगः स्यानाः स्वजकथनातेगु
- ५) याकःचा लँय जुया चवनेगु
- ६) मेपिनि मिसातयूत वलात्कार यानाः स्यंकः
जुङ्गु ।

हानं भगवान् बुद्धं न्यनाबिज्यात-हे ब्राह्म-
ण, छि छु इजम यानाः जीवन हनाच्चवनागु ले ?

व ब्रह्मूनं धाल- भो भगवन्, छःपिन्त
मखुगु छु खं ल्हाय् जि जू म्हिताः जीविका
यानाच्चवनाह्य खः ।

बुद्धं न्यनाबिज्यात- छि न्ह्यावलें जुलं त्याः
ला ? छितः न्ह्यावलें आनन्द जू ला ?

ब्रह्मूनं धाल- गुबलें त्याः गुबलें बू । त्याइ-
वले आनन्द जू बुत धाय्वं नुगः मछि । अबले
जिगु ह्याःजक मखु जहान परिवार सकस्यां
स्वाः खिउंसे च्वं । ह्याइपुसे च्वं ।

अले भगवान् बुद्धं धैबिज्यात-कपिन्त बुकाः
थः आनन्द तायेगु बांलाःगु खँ मखु । आम जू
ह्यितेगु नं पतनया कारण खः ।

थुलि खँ न्यनाः ब्रह्मू साप लय्ताल, ल्हाः
बिन्ति यानाः धाल- भो भगवन्, थनिनिसें थ्व
जूह्यितेगु ज्या तोतेगु जुल । पतन जुङ्गु खँ नं
सिल जि छःपिनि शरणे वया ।

सम्पादक्यातः

श्रीमान् सम्पादकज्यु,

थौं कन्हे स्थविरवाद (थेरवाद) या पिसं भगवान् बुद्धयागु बुद्धवचन आदि बुद्धयागु ज्ञान प्रचार यानाः बुद्धधर्मं स्थापना यानाः ह गुतः सकं हे बांलाःगु खं खः । थायथासे बुद्धधर्मया ज्ञान प्रचार जुल । राणाकालीन स्वयाः थौं कन्हे बुद्ध धर्मया ज्ञान आपालं ध्वीकल । थ्व छगू बांलाःगु हे ज्या खः तर छगू दु खयागु खं दु । थन नेपाले स्थिर जुया च्वंगु बुद्धधर्मयागु त. धगु बुद्ध ज्ञान भण्डार सर्वधर्म स्वभाव समता विपश्चितो नाम समाधिराज सूत्रे च्वंगु बुद्धयागु ज्ञान छाता धाःसा थेरवादयापिसं प्रवचन याये मफुनि । सायद उक्त समाधिराज सूत्र अध्ययन मयाःगुलि ज्वीमाः । उकिं महायानधर्म लीपातिनि पिहां वःगु धकाः थःपिसहे अल्पज्ञ बालबुद्धि जुयाः हालाः आनन्दभूमि पत्रिकाय् प्रचार यानाः सना जुल ।

आनन्दभूमि वर्ष ६, अंक ६, २०३८ मिला पुत्लीयागु पत्रिकाय् श्रीचन्द्र गुर्जुयागु प्रश्नया उत्तरे "ऐतिहासिक दृष्टिकोणवाट थेरवादधर्म नै जेठो मानिन्छ र बुद्धको पालादेखि आएको थेरवाद धर्म हो । महायानधर्म द्वितीय संगायना पछि महासांघिकबाट नै महायान धर्म आएको हो" इत्यादि एवं गलत प्रचार यानाः सच्चा श्रावक धाइ मखु । केवल थजा पि भगवान्- बुद्धयागु धर्म दिचे लाःगु थेरवाद धर्म माने

य इपि साधारण मनुष्य धकाः धाइ । खः मखु समाधिराजसूत्र बांलाक ब्वनाः ध्वीका स्वेमाः गण्ड व्यूह सूत्र बांलाक ब्वनारस्वेमाः, प्रज्ञापारमिता सूत्र बांलाक ब्वना स्वेमाः तथागत गुह्यक सूत्र बांलाक ब्वना स्वेमाः ।

त्रिपिटक जक ब्वनाचवनां बुद्धयागु ज्ञान परिपक्व ज्वीमखु । छाया धाःसा त्रिपिटक छगू बोधिसत्वचर्या मखु, तथा बुद्धयागु धर्मघातु मण्डले च्वंगु ज्ञान मखु । त्रिपिटके न पूर्व निधान दु, न अपरान्त निधान दु, न बुद्ध निधान दु, न प्रत्युत्पन्न निधान दु, न बोधिसत्व ज्ञान निधान दु । थजाःगु निधान प्राप्त मज्जुगुलि यानाः त्रिपिटकाचार्य भिक्षुपिसं पंचभिन्न निधान प्राप्त याये मफयाः बुद्धयागु छाती दुने च्वंगु महायान धर्मज्ञान म्हमसियाचवन । हानं भगवान् बुद्धयागु छातीदुने च्वंगु आदि बुद्धयागु मण्डल धर्म घातु ज्ञान म्हमसियाच्वंगु अज्ञान यानाः भगवान् बुद्धयागु छातीयात लाकमं प्यंकाः थेरवाद तःधं धकाः हालाजगु खः । उकीया कारणे थौं कन्हेया महास्थविर जुयाचवपि भिक्षुपि भगवान् बुद्धया सच्चा श्रावक जुया चवने मफयाच्वंगु प्रमाणित खने दया च्वं चवन । अले भन्तेपिन्त पञ्चभिन्न निधान गबले प्राप्त ज्वी ? बोधिसत्व चर्याय् गबले चवनेफै ।

महावैपुल्यसूत्रे अल्पज्ञ श्रावकपिन्त भगवान् बुद्धं छु धकाः आज्ञा दयेका विज्यात- महा

वैपुल्य सूत्र व्वनाः थ्वीके माःगु खः ।

भगवान् बुद्धं धैविज्या गु दु । महावैपुल्य सूत्रे - जि निर्वाण जुयावनेधुंकाः लीपा अल्पज भिक्षुपिसं महायान धर्म पतन यानाः थेरवाद तः धुं धकाः बुद्ध धर्म प्रचार यानाज्वी । अजाःपि भिक्षुत निर्वाण पदे ध्यनी मखु ।

भगवान् बुद्धं धैविज्यात - वर प्रभबोधि सत्वं जिगु उच्चतम महायान बुद्धधर्मोपदेश धारणा यानाः सकलयात न्यंकावंगु समाधिराज सूत्र, महावैपुल्य सूत्र, प्रज्ञापारमिता सूत्र, गण्डव्यूह सूत्र आदि नवसूत्र अध्ययन यानाः महायान चर्याज्ञान परिपक्व यायेत - थेरवादी भिक्षुपिसं ध्यान तैमखु । थुजाःपि थेरवाद भिक्षु पिसं वीयंपारमिता पुरे याये थाक्वी । इत्यादि ।

उकि महायान बुद्धधर्मं धैगु सर्वप्रथम च्वे लाःगु हे खः । सर्वप्रथम महायान बुद्धधर्म ग्रहण यानावसा जक बुद्धत्व पद प्राप्त याये फं धकाः सर्वप्रथम असंख्य करोड, कल्प ह्लापा प्राचीन समये महाभिज्ञाज्ञानाभिभूत तथागत भगवान् बुद्धं उपदेश बिया वंगु खं शाक्यमुनि भगवान् बुद्धं सर्वप्रथम महायान बुद्धधर्म निर्वाण वर्य वसापि सकल यात रश्मिद्वारा क्यनाविज्यात । लीपा महायान धर्म मस्यूपिन्त थेरवाद रूप उपाय कौशल्य कनाविज्यात । उकि थेरवाद बुद्धधर्मं शून्यता ज्ञान मस्यूपिं वालबुद्धि धारकपिसं जक माने याइ ।

नवसूत्रया विद्वान्पिसं थेरवाद बुद्धधर्म यात उपाय कौशल्य जक खः धकाः धैच्वनी । थुजागुः दृष्टान्त खं महावैपुल्य सूत्रे दु ।

महावैपुल्य सूत्रे थथे बुद्धवचन दु - "थथो पाप कौशल्य ज्ञानाभिनिर्हारैस्तथागत एकमेव महायानं देशयति" धैगु बुद्धवचन महायान उच्चतम धर्मयात उपहास यानाः "लिपातिनि महायान धर्मपिहां वोगु धकाः "महायान धर्मं दुतिय संगायनापछि महासाधिकवाट नै महा-याना धर्म आएको हो" धैगु आनन्दभूमि पत्रिकाय एकदम गलत प्रचार यानाजगू महास्थविर जुया च्वंपि भिक्षुपिन्त शोभा मद्दु ।

गुम्ह श्रावकं महायान धर्मयात अपहास यानाः महायान धर्म पतन यायेत उद्योग याना-ज्वी, अजाःपि श्रावक संघ शृगाल, कुम्भाण्ड, कुत पुटना आदि जुयाः जन्म काःवनी, सदा नरके ज्वी धकाः थथे धैतःगु दु ।

"यदा च नरकेषु च्युताः भवन्ति

ततश्च तिर्यक्षु व्रजन्ति भूयः ।

सुदुर्बलाः श्वान शृगाल भूताः

परेषु क्रीडापनकाभवन्ति ॥"

इत्यादि । थथे जुल धाःसा अले थेरवादे महा-स्थविर जुयाच्वनाया छु प्रयोजन दत ? ।

यदि महायान धर्मयात पतन यायेत उद्यम यानाजुल धाःसा थुगु प्रकारं सुखाव च्वयाः पर्चा वा पुस्तक हे जूसां छापे यानाः प्रचार ज्वीगु दु । वादविवाद याये माःसां तयार दु ।

थेरवादयापिन्त प्राचीनकालं निसं महायान धर्मद्वारा मुक्त यानाच्वंगु दु । सर्वप्रथम उच्च-तम महायान धर्मयात सुनानं पतन याये फं मखु । सर्वप्रथम प्रज्ञाधिमुक्ति महायान धर्म खः । हीनाधिमुक्ति थेरवाद धर्म (उपाय कौशल्य) खः ।

महावैपुल्य सूत्र, प्रज्ञापारमिता सूत्र, समा-
धिराज सूत्र महायान ग्रन्थत तेजवान् जुया-
च्वंगु दु। थेरवाद धर्म हीनाधिमुक्ति जुयाच्वंगु
दु। उक्ति थेरवाद धर्मद्वारा थौतक नं प्रज्ञाधिमुक्ति
ज्वो मफुनि। थौतक नं रञ्जना आखल चवयातःगु
प्रज्ञापारमिता सूत्र व्वने मफुनि।

महायानधर्मं पर्याये धैतःगु दुः- “ये ऽ पि
केचिद् भैषज्य राज ? तथागतस्य वृपरिनितस्येमं
महायान धर्मपर्यायं श्राव्यन्त्यन्तश एकं गाथामपि
श्रुत्वान्तश एकेनापि चित्तोत्पादेनाभ्यनुमोद-
यिष्यन्ति तानप्यहं भैषज्य राज ऽ कुलपुत्रान् वा
कुल दुहितृर्वा व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ”
इत्यादि/ थ्व छु धाःगु ? थजाःगु बुद्धोपदेश धर्म-
पर्याय स्यूसाजक महायान धर्म सर्वप्रथम प्राचीन
हे खः धकाः सीके फे।

थौतक नं बिहार बिहारे नामसंगीति व्वना
च्वंगु दु, मंगलास्तव स्तोत्र व्वनाच्वंगु दुः,
मृत्यु जुयावर्षिगु नाम बुद्ध वाक्यद्वारा पितृपूजा
यानाः कल्याण जुयाच्वंगु दु। थ्वहे खः महा-
यान धर्मः।

उदाहरण- गथेजा हवाइ जहाज, हेलि-
कोप्टरद्वारा तुरन्त भारते थ्यंका वी, एवं
समुद्रपार थ्यंका वी। अथे हे महायान बुद्ध
धर्मद्वारा तुरन्त अनुत्तर सम्यक् सम्बोधिज्ञाने
थ्यंका वी। थेरवाद धर्म अजाःगु उदाहरण मद्दु।
दःसां नं काल्पनिक जक खः। आपाल खं गुलि
चव्ये। आनन्दभूमियात बुद्धर्मयागु सुकाव थुलि
हे खः।

-- सुमित्राचार्य,

शान्ति वज्राचार्य व अमररत्न आचार्य

[सुमित्राचार्य, शान्ति वज्राचार्य व अमररत्न
आचार्यजुर्णि,

बुद्धधर्म महायानी व थेरवादतयगु जक
मखु, थ्व मानवधर्म खः उक्ति मानव मात्रयागु
खः। थ्व धर्मय् छताखँया जक जिक्र मद्दु।
थुकी साम्प्रदायिकताया गन्ध हे मद्दु। पत्याः
मजूसा हाकनं छकः दोहोरय् यानाः त्रिपिटक
वा समाधिराज सूत्र, गण्डव्यूह सूत्र, प्रज्ञापार-
मिता सूत्र, अले गुह्यक सूत्र, व्वनादिसँ। त्रिपि-
टक वा महायानया सफूत द्यःया म्हुनुं पिहाँवःगु
धकाः बौद्धतर्भे गुबले पत्याः टाइ मखु। थ्व
वेद मखु, न थुकीयात सुनानं अपौरुषेय धकाः
धाइ। भगवान् बुद्ध काल्पनिक द्यः मखु,
वस्पोल ह्म्ह ऐतिहासिक पुरुष खः, महामानव
खः। वस्पोलया धर्मयात न्ह्याकथं थ्वीकूसां चतु-
रार्य सत्यया दुने हे लाःवै। महायान वा मेगु छुं
धायेवं थुगु सत्यतां पिहाँवन धाःसा व बुद्धधर्म
जूवैमखु। थेरवादयात कुखिनेवं मेगु धर्म थाहाँ
वै धकाः म्हगसय् खने माःगु मखु। भिगु खँ
न्ह्यागु वादय् नं दे, न्ह्यागु धर्मय् नं दे थ्व जिमितं
मानय् याना तर गुगुं नं वादय् मुकं फुक हे भिगु
खँजक ज्वे धकाः जिमितं गुबले विश्वास मयाना।
छिक्रपिसं न्ह्यथंगु सफूत बुद्धया न्ह्यःयागु व बुद्धकालीन
मखुगुलि अले छिक्रपिगु तर्क ऐतिहासिक खँयात पुष्टि
याइगु मजूगुलि छिक्रपि काल्पनिक खँया दवपय्
जक दुंवनला धकाः जिमित चिन्ता जुयाचवन।
हाकनं छकः वांलाक अध्ययन यानाः जिमित
थ्वीकीला धैगु जिमित गु मंतुना। धर्मया खँ
थ्वीकाः जक प्रकाशित यायेमाः पूर्वाग्रह तथाः
लाःलाः थे धाये मजू, चव्ये मजू। सम्पादक।]

A PEEP INTO AN APARTMENT OF THE MENTAL MUSEUM

- SANU BHAI DANGOL

[Mind is the magnificent store-house of house of thoughts. Mind can take the shape of a marvellous museum provided that the thoughts piled up in it could be brought into the focus of general public in a systematic and scientific manner. In this article, Mr. Dongol has made an endeavour to present a section of it in a systematic and scientific manner envisaging mind as a museum. The readers themselves will make an assessment to what extent Mr. Dongol is successful in this endeavour.

The editor]

Today I am going to peep into an apartment of my own mental museum. The apartment that I am going to peep is, to say in my own version, named as. "Religious Sec-

tion." The section begins with the display of a show-case. This show-case depicts the picture of an innocent woman devoid of even the basic knowledge in the name of education and a child to say in other words her own son. The innocent woman believes this country, situated in the lap of the Himalayas, as the sacred land and to take birth in this land as the privilege of great fortune. This woman tries to bring up her child imbedded with these values. Hence she begins to teach her child in her own style saying "the land that we dwell upon is the land of different divinities every nook and corner of this land is presided over by a god orgadess; and even the beggar who visits from door to door for a handful of alms is an incarna-

tion of god that comes to test the virtues of the ordinary people."

The child also is grown up in the education and atmosphere of his mother. Like his mother he too believes this land as one of the most sacred places. Whenever he sees a mendicant (मिष्ठु) going from place to place chanting "I take refuge in the the Buddha (बुद्ध शरणं गच्छामि) he feels if he had been face to face with the real Buddha. Similarly when he happens to see a Kapalik (professional beggar), attired in the garments decked in human bones beating the small drum (डमरू) he feels himself to have met Lord Shiva himself. Because of his conviction like this like his mother, he too believes that religion travels here from house to house. Hence he feels himself satisfied that he had been able to give alms to the very lords,- Lord Buddha and Lord Shiva. I conceive the religious sentiments cherished by the mother and the son are quite irrational & crude in the present context. But it is to be admitted that even today

we have been upholding the outdated norms codified by the Bible, the Koran, the Puranas etc. though they too are crude and irrational in the present atmosphere. Here the story of the first show-case of the religious section (of the mental museum) ends. I perceive the child of the show-case to be myself and the mother of the child to be my own mother Dev Kumari.

After observing the first show-case, I begin to divert my attention towards the second one. In this show-case, the child of the first one seems to have grown into an adolescent chap, - a chap who could think to some extent. The child does not wish to confine himself within the religious outlook as dictated by his mother. In connection with religious research, he engages himself in the study of the Gita, the Bible, the Puranas etc. and spends a lot of time in the association of the Swamis and the preceptors (गुरुहू) and in listening to their words.

(Continued)

सम्पादकीय

नेपालमा एउटै मात्र विश्वविद्यालय रहेको मा अहिजे संस्कृत विश्वविद्यालय थपी २ वटा हुन आएको छ । एउटामा संस्कृत र संस्कृतिको अध्यापन हुन्छ भने अर्कोमा बौद्धदर्शन समेत अध्यापन हुने भएको छ । नेपाल अधिराज्यका प्रमुख धर्ममा वैदिक र बौद्ध दुई मात्र छन् । यी दुई धर्म नेपाल अधिराज्यका जनताले दृढपानी कै गरी समान आस्थाका साथ मानिआएका छन् । नेपालमा जति पनि राजा प्रजा भए सबै समन्वयवादी नै भए । साँचै भन्नु भने समन्वयलाई अँगालेर त्यसरी दुबै धर्ममा आस्था राखेका मात्र होइनन् अपितु दुबैलाई नेपाली धर्म नै सम्झन्थे । नेपाली कला संस्कृतिको अवलोकन गर्न ऐतिहासिक स्थलहरूमा गएका दुबै धर्मका विशेषताका कलाकृतिहरू हाँसिरहेका पाउँछौं ।

नेपाल हिन्दूराज्य घोषित रहे पनि बौद्धलाई नकारेको होइन अनि छैन । लुम्बिनी विकास भइरहेकै छ, पशुपति क्षेत्रको विकास हुने भएकै छ । स्वयम्भूको विकास पनि निकट भविष्यमै नहुने कुरा पनि छैन । यस क्रममा विश्वविद्यालयहरूले बुद्धोलोजीलाई त्यसका आधारभूत कुराहरूलाई समेत अँगाली अध्ययन अध्यापन र खोज समेत-गर्ने छुट्टै निकाय राखी भगवान् बुद्धको जन्मभूमि नेपाल मुहाउँदो विद्यालाई

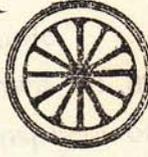
विशेष कदरका साथ अगाडि बढाउनु ज्यादै वाँछनीय छ ।

बुद्ध र बौद्ध शब्द रहँदैमा बौद्ध विषयको पूर्णता छ भन्न सकिँदैन । संस्कृत विश्वविद्यालयमा बौद्धदर्शन अध्ययन अध्यापनमा संस्कृतको मात्र आधारले मूल पालित्रिपिटकको सार ज्ञानको भण्डार खुल्न सक्दैन । जसरी हिन्दूपरम्परामा संस्कृत विना कुनै कुराको अध्ययन र खोज पूर्ण हुँदैन त्यस्तै बौद्धधर्ममा पालि भाषा विना त्यसको स्पष्ट आशय खुल्न मुश्कील छ । अतः विश्वविद्यालयमा बौद्धदर्शन सम्बन्धी विषय समावेश हुनु नेपाली धर्म संस्कृति अनुकूल छ र यो ज्यादै सराहनीय कुरा भएको छ भने पालि भाषा र सो माध्यमबाट अध्ययन अध्यापन र खोज सोत्र समेत भएमा नेपालपुत्र भगवान् बुद्ध प्रति साँचै आस्था र भक्तिका साथ शिक्षालाई अग्रसर गराएको हुन सक्नेछ ।

संस्कृत विश्वविद्यालयमा बुद्धोलोजी र तत्सम्बन्धी विषयमा रहेको कार्यक्रम पूर्णरूपमा प्रकाशित गरी मौलिक अध्ययनका लागि पालि वाङ्मय सहित एक विस्तृत कार्यक्रम रहेको निकाय समेत राम्ररी संचालन हुने नै छ भन्ने आनन्दभूमि आशा राख्दछ ।

वीरद्वय

जतिविधि

पूणिमाको मासिक कार्यक्रम

२०४४ आश्विन २१, काठमाडौं -

स्थानीय आनन्दकुटी विहारमा मासिक पूजा कार्यक्रमको सिलसिलामा आश्विन पूणिमा कतिपुन्हीका दिन शीलप्रार्थना सहित बुद्धपूजा सम्पन्न भयो । उक्त अवसरमा भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले दुःखको कुरा महसूस भए कै दुःखको कारण पत्ता लगाई निरन्तर अभ्यास गरी सुख साक्षात्कार गर्ने हुनुपर्दछ भन्नुहुँदै बुद्धत्व र बुद्धको परिचय दिनुभयो । पूजापछि बुद्धगयाका भिक्षु डा. धर्मवंश महास्थविरले मानिसले निस्वार्थ हुनुपर्ने र क्लेशबाट मुक्त भएमा निर्वाण लाभ हुन सक्ने कुरामाथि चर्चा गर्नुभयो । सो दिन भोजन प्रदानपछि भिक्षु कुमार काश्यपद्वारा परित्राणपाठ र धर्मदेशना भएको थियो ।

कठिन उत्सव

२०४४ कार्तिक ८, काठमाडौं -

भिक्षुहरू महानाम एवं कुमार वाश्यप वर्षावास बस्नुभएको उपलक्ष्यमा यहाँको आनन्दकुटी विहारमा दाता खड्गसि लामा र अनगारिका संघरक्षिताबाट भिक्षुसंघलाई कठिन चीवर र अष्टपरिष्कार प्रदान भयो । उक्त बेला महानायक डा. आचार्य अमृतानन्द महास्थविरले धर्मदेशना गर्दै भन्नुभयो - कठिन शब्दले आफै अर्थ खुलाउँछ । यो शब्द रहेको ठाउँमा क्रिया

कठिन हुन्छ । भिक्षुहरूले वर्षको १ दिन वर्षावास बस्ने गर्छन् । वर्षावास नबसेमा, बस्न छुट भएमा र पाँचजना भिक्षु पुग्न नगएमा चीवरदान उत्सव हुन सक्दैन । एको ठाउँमा २ पटक कठिन दान पनि हुँदैन । विशेष गरी भगवान् बुद्धको पालामा चीवर दुर्लभ थियो । त्यसबेला ३ वटा चीवर दोब्रिएको, एकसरे र लुंगो जस्तै मात्र पहिर्नने गरिन्थ्यो । यसलाई त्रिचीवर भनिन्छ । त्यसबेला भारतमा धेरै पानी पर्दथ्यो । त्यसबखत भिक्षुहरूको चीवर पानीले भिजे र चीवर ८।१० हात हुने भएको हुँदा चोरिन्थे । त्यसकारण, कपडालाई टुक्रा टुक्रा गरी रँगाउने गरिएको हो । यसो गर्दा चोरिए पनि चिनिन्छ र काम पनि लाग्ने हुँदैन । विशेष गरी उसबेला कपडा दुर्लभ हुने भएकोले कठिन चीवर दान गर्ने चलन गरिएको हो । यो कुनै व्याक्तिगत दान होइन । यो दान भिक्षुसंघलाई दिइन्छ । अनि संघले वर्षावास बस्नेलाई विधिपूर्वक संघको अनुमति लिई उपोसथगृहमा अर्पण गरिन्छ ।

यस्तै वहाँले भन्नुभयो - बुद्धको पालामा भिक्षुहरूले बहुजन हिताय काम गर्ने मानिसको मनमा रहने क्लेशलाई हटाउन उपदेश दिने हो । त्यसबेला खड्गसि लामाले बुद्धधर्म शान्तिको भाग हो भन्नुहुँदै बुद्धधर्मको लागि तन मन अर्पण तयार छ भन्नुभयो । यस्तै अनगारिका संघरक्षिताले कसैको बानीमा सुधार

गर्नु परेमा त्यसलाई अन्नग बोलाई सम्झावनी बुझाउनी दिनुपर्छ, चार जनाको समूहमा कोस्तु राम्रो होइन भन्नुभयो ।

यसरी नै माननीय प्रेमब्रह्मादुर शाक्यले आनन्दकुटी विहारको बौद्धधर्म प्रचार प्रसार गर्ने लक्ष्य अनुरूप आनन्दकुटी विद्यापीठ स्थापना भएको हो र आज त्यस विद्यालयमा बौद्धधर्मको अध्ययन अध्यापन नहुनु र साइन्सबोर्डमा पर्यन्त बौद्ध शब्द नहुनु राम्रो भएन भन्नुहुँदै क्षेत्रपाटी ढल्कीमा स्थापना भएको भिक्षु तालिम केन्द्रलाई सबैले सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने कुरा बताउनुभयो ।

भिक्षु महानाम समक्ष शीलप्रार्थना भई भिक्षु अश्वघोषबाट बुद्धपूजा गराई शुरू भएको त्यसउत्सवमा भोजन दान समेत भएको थियो ।

बुद्धमूर्तिको पूजा

२०४४ आश्विन १७, ललितपुर-

स्थानीय शंखमूलमा प्राप्त भएको अभयमुद्रा लिएका बुद्ध प्रतिमामा भव्यरूपमा बुद्धपूजा सम्पन्न भयो । भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको ६७ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा भएको बुद्धपूजा समारोहमा स्वागत भाषण गर्दै आशाराम शाक्यले बुद्धमूर्ति प्राप्त भएको त्यस ठाउँ ग पहिले बहाल वा विहार रहेको हुनुपर्दछ भन्ने अड्कल गर्नुभयो । भिक्षु सुमङ्गलबाट एक वक्तव्य पछि माननीय रा.प.सं. प्रेमब्रह्मादुर शाक्यले बौद्धजामृति एवं बुद्धधर्म प्रचारका लागि भिक्षु र अनगारिकाकै ठूलो देन रहेको छ भन्नु हुँदै बुद्धकै नाममा धेरै राष्ट्रले शान्तिक्षेत्रको प्रस्तावलाई समर्थन गर्दै ल्याएको कुरा बताउनुभयो । साथै शान्ति नारामा मात्र होइन कार्यमा नै परिवर्तन गर्नुपर्दछ भन्नुभयो ।

त्यस बेला भिबु जानपूर्णिगले भिक्षु बुद्धघोष वज्राचार्य कुलमा जन्म भएर पनि त्यसका सम्पूर्ण संस्कारलाई त्यागी भिक्षुमा दीक्षित हुनु अपूर्व कुरा हो भन्नुहुँदै भिक्षु बुद्धघोषको व्यक्तित्व-वारेमा चर्चा गर्नुभयो । अनगारिका धम्मावतीले बुद्धघोष जस्ता स्संयमी व्यक्तित्वले वर्षावास बसेको हुनाले नै यहाँ अभयमुद्रा ग्रहण गरेका बुद्धप्रतिमा प्राप्त हुन सकेको हो र त्यसैको खुशियालीमा यो पूजाको आयोजना गरिएको हो भन्नुभयो ।

अन्तमा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरले भन्नु-भयो- बुद्धधर्म प्रचारकार्यमा आनन्दकुटी विहार आनन्दभूमि पत्रिका, बुद्धकालीन गून्थहरू, धर्मकीर्ति विहार, धर्मकीर्ति पत्रिका, धर्मकीर्ति प्रकाशन आदि कार्य धर्मप्रचारका प्रमुख साधन भइरहेका छन् । संघाराममा भिक्षु तालिम केन्द्र र शंखमूलमा ध्यान केन्द्रको स्थापना हुनु सन्तोषका कुरा हुन् ।

महायानी संघदान

२०४४ आश्विन २४, काठमाडौं -

यहाँको मञ्जुश्रीनक महाविहारमा मञ्जुश्रीनक महाविहार संरक्षण सुधार समितिका एर परिवार सदस्य भर्णमान शाक्यले आफ्नो परम्परा अनुसार प्रत्येक कुलपुत्रले ४ दिनसम्म बौद्ध श्रामणेरको रूपमा दीक्षित हुनुपर्ने आफ्नो कुल विहार मञ्जुश्रीनक महाविहार सहित छिमेकी विहारहरू ब्रह्मचक्र महाविहार खुइतानक महाविहार र धर्माकर महाविहारको सवा दुई सय शाक्यपुत्रहरूलाई एक समारोहका साथ संघदान गर्नुभयो ।

उक्त अवसरमा मञ्जुश्रीनक महाविहार संरक्षण सुधार समितिका सदस्य-सचिव सुवर्ण शाक्यले धन हुँदैमा मन नहुनेले न समाज सेवा गर्न सक्छ, न धार्मिक कार्यमा नै समर्पित हुन सक्छ; मनुष्य जीवनको वास्तविक उद्देश्य शान्त जीवन र स्वच्छ जीवन यापन गर्नु हो, यसको लागि लिने भन्दा दिनेमा जोड दिनुपर्छ तबमात्र स्वपर बराबर भई दुःख सुख बाँडिने हुन्छ र स्वच्छ समाज सृजना हुन्छ साथै मानवमा शान्ति कायम हुन्छ भन्नु भयो ।

समितिका उपाध्यक्ष पूर्णरत्न शाक्यले भगवान् अक्षोभ्यमा माल्यार्पण गरिएको त्यस समारोहमा समितिका गुरु पुरोहित गुह्यहर्ष वज्राचार्यले दानमाहात्म्य बताउनुभएको थियो । भर्णमान, शाक्यका दाजुहरू अमृतमान, अमूल्यमान र खाष्टीमान तथा वहाँहरूका श्रीमतीहरू एव दिदीबहिनीहरू समेत भई अन्न, फलफूल, दक्षिणा र क्षीर भोजन समेत प्रदान गरिएको त्यस कार्यक्रमको शुरुमा सत्वपूजाको आयोजना गरिएको थियो र अपरान्ह समयोपरान्त सम्पूर्ण संघलाई भोजन प्रदान भएको थियो ।

यलपंचदान समारोह

२०४४ श्रावण १८, सखुवासभा-

यहाँको चैनपुर स्थित बोधिसत्व विहारमा यलपञ्चदानको उपलक्ष्यमा विहान बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना एवं दान प्रदान भयो । त्यहाँको बुद्धचोकमा चन्द्रज्योति शाक्यको सयोजकत्वमा आयोजित समारोहमा करीब ६० घरपरिवारका शाक्य बन्धुहरू मिली चैत्यपूजा र विविध अन्न वस्तुको दान प्रदान भयो । उक्त दिन साँझ धर्म देशना र बौद्धभजन पनि भएको थियो । उक्त

विहारको आजीवन सदस्यमा चन्द्रकुमार श्रेष्ठ ५२ औं सदस्य हुनुभएको छ । सो दिन आजीवन सदस्य धर्मप्रकाश शाक्यका परिभारले वहाँहरूका दिवगत मातापिताको निर्वाण प्राप्त्यर्थे लक्षदीप पनि प्रज्वलन गरिएको थियो ।

ध्यान अभ्यास

२०४४ कार्तिक ७, पाल्पा-

यहाँको महाबोधि विहारमा संघ उपनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर र उपासक छत्रराज शाक्यको आयोजकत्वमा १० पटकको शनिवासीय ध्यान अभ्यास कार्यक्रमको संचालन गरियो । त्यस अवसरमा ध्यानभावना सम्बन्धी आपसी छलफल पनि भएको थियो । यस्तो कार्यक्रम २०४२ सालदेखि नै हुँदै आएको थियो ।

क्यान्सर अस्पताललाई सहयोग

२०४४ भाद्र २०, काठमाडौं-

स्थानीय सुमति-मैत्री शासन महाविहार, स्वयम्भूमा उक्त विहार र गणमहाविहारको सयुक्त आयोजनामा भएको बौद्ध भ्रातृत्व पूजा तथा एकता पूजामा शान्तरत्न शाक्यको सकृयतामा क्यान्सर अस्पताल सहायताय २२,५०११-को रकम चन्दास्वरूप प्राप्त भएको छ । उक्त रकम क्यान्सर अस्पतालको नाममा नेपाल बैंक लि० धर्मपथमा खोलिएको एकतर्फी संकलन ब. खा. नं. ५२२२२ मा दाखिल भैसकेको छ । ती चन्दा दाताहरूमध्ये थापाथलीका विश्वनाथ र मिट्टूदेवी श्रेष्ठद्वारा २००२१-, दगुबहाका भाइराजा र वसुन्धरा तुलाधरबाट १६८३१- प्राप्त भएको छ । १००१ - प्रदान गर्नुहुनेहरूमा सानुवाबु शक्य, दानबहादुर शाक्य र प्रत्येकमान

तुलाधर हुनुहुन्छ । रू. १०००१- र ५५५१-
 प्रदान गर्नेमा क्रमशः जीतबहादुर र सर्वानन्द व-
 ज्ञाचार्य हुनुहुन्छ । नजरमान नकर्मी, कुशुयो छेचु
 रिम्पोछे, सुमति-मैत्री शासन महाविहार, भिक्षु
 ज्ञानसागर महास्थविर, छेकिन्हिमा रिम्पोछेद्वारा
 जनही ५०५१- प्राप्त भएको थियो भने ५०११-
 प्रदान गर्नु हुनेहरूमा यूरीकाजि कंसाकार, पुष्प-
 रत्न तुलाधर, नाति शाक्य, श्रीमती रत्नशोभा
 शाक्य, श्रीमती नानीमैया शाक्य र ५००१- प्रदान
 गर्नु हुनेहरूमा श्रीमती देवकुमारी वज्राचार्य, पुष्प
 रत्न सागर, सानुकाजि शाक्य, वेखारत्न धाखाः,
 धुपथोक रिम्पोछे र हीरालाल नकर्मी हुनुहुन्छ ।

छलफल

२०४४ आश्विन २३, काठमाडौं -

स्थानीय बुद्धविहारमा धर्मोदयसभा अन्तर्गत नेपाल
 बुद्धिष्ट इन्स्टिच्यूटको शुक्रवासीय छलफल कार्यक्रममा
 म इलाल महर्जनले दोष्यंग भनी सांसारिक कामकुरोबाट
 अलग परमार्थ वीर्यलाई लिइएको छ र सिद्धार्थले
 बोधिवृक्षमुनि बसेर सम्यक् रुम्बोधि ज्ञान हासिल गरेको
 दोष्यंगबाट हो भन्नुभयो । त्यसवेला अयोध्याप्रसाद
 प्रधानले निर्वाणको लक्ष्यलाई लिएर नै धर्मकर्म गरिन्छ
 र सम्यक् दृष्टिलाई प्रधानता दिएर कार्यक्षेत्रमा अग्रसर
 हुनको लागि वीर्यको स्थान महत्वपूर्ण छ, भन्नुभयो ।

इन्स्टिच्यूटका अध्यक्ष डा. वज्रराज शाक्यले कार्य
 क्षेत्रमा विभिन्न बाधाहरू आउँदा पनि हरेस नखाई
 सहनशील र पराक्रमी भएर दृढताका साथ अगाडि
 बढ्नको लागि वीर्य अनिवार्य छ भन्नुभयो । साथै
 धर्मोदयसभाका सहसचिव स्वस्तिरत्न शाक्यले कर्म
 र कर्ताको मिलन आवश्यक छ र वीर्यबाट बानावरण

सृजना भई एकचित्त भएर काय वाक् चित्तद्वारा सेवा
 गर्न प्रेरणा मिल्दछ भन्नुभयो ।

बौद्धशिक्षा कक्षा चालु

२०४४ आश्विन २५, काठमाडौं-

स्थानीय बुद्धविहारमा धर्मोदयसभा अन्तर्गतको
 नेपाल बुद्धिष्ट इन्स्टिच्यूटको ३ महीने प्रशिक्षणको कक्षा
 चालुभयो । भिक्षु सुमंगलसमक्ष पञ्चशील प्रार्थना भई
 शुभारम्भ भएको त्यस कक्षामा बुद्ध जीवनीदेखि लिएर
 बौद्धसंगायन, बौद्धधर्मका संरक्षक राजाहरू पर्यन्त
 महायान तथा बौद्धदर्शनविषयहरू तीन महीनाको अवधिका
 आइतवार र बुद्धवार कक्षाभई अध्यापन र ज्ञान दिने
 भएको छ । त्यसमा अध्यापन व्याख्या गर्नेहरूमा भिक्षु
 सुदर्शन, प्रा. आशाराम शाक्य, सुवर्ण शाक्य, मीन-
 वहादुर शाक्य, अयोध्याप्रसाद प्रधान, त्रिरत्न मानन्धर,
 भिक्षु ज्ञानपूर्णक र डा. वज्रराज शाक्य हुनुहुन्छ ।

प्रज्ञा विषयमा प्रवचन

२०४४ आश्विन २९, काठमाडौं-

धर्मोदयसभा धर्मदूत समितिको आयोजनामा
 भएको कतिपून्हीको धार्मिक प्रवचन समारोहमा प्रज्ञा
 पक्षलाई लिएर प्रवक्ता भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले
 बताउनुभयो- मानिसले निर्वाणमात्र भनेर धार्मिक
 अनुष्ठानमा भाग लिनुभन्दा जीवनको सच्चा लक्ष्यलाई
 अँगाली भित्री चक्षु जसलाई प्रज्ञा भनिन्छ त्यसलाई
 खोली सर्वजनहितको लागि कार्यमा अग्रसर हुनुपर्छ ।
 एउटा भन्ने र अर्को गर्ने संकुचित भावना रहँजेल प्रज्ञा
 बलियो रहेको हुन्न । प्रज्ञा बलियो रहँजेल कुनै पनि
 कार्य निसंकोच गरिएको हुन्न । मानित जतिमुक्त विद्वान्-
 न्मा गनिएतापनि व्यवहारमा त्यसलाई उपयोग
 नगरेमा त्यो विद्वस्ता आडम्बरमात्र हुनेछ ।

त्यसवेला धर्मदूत समितिका सदस्यसचिव सुवर्ण शाक्यले प्रज्ञापारमिता पूरा गर्नु भनेको स्व-पर समान बन्नु र बहुजन हिताय र बहुजन सुखायको लागि लोचो विचार पूर्वक काममा संलग्न हुनु हो भन्नुभयो ।

उक्त अवसरमा धर्मोदय समाका महासचिव आशाराम शाक्यले स्वागत भाषण गर्नु हुँदा भगवान् बुद्धको धर्मप्रचार पक्षमा प्रकाश पार्नुभयो र बुद्धिष्ट इन्स्टिच्यूटका अध्यक्ष डा. वज्रराज शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु हुँदा यसप्रकारको कार्यक्रमले बुद्धधर्म प्रचार प्रसारमात्र होइन बौद्धधर्मको सूक्ष्म ज्ञान समेतलाई सबै सामु दिने ठूलो माध्यम समेत रहेको छ भन्नुभयो । यस अवसरमा भिक्षु सुमंगलले प्रदीपपूजा तथा मंगल-पाठ समेत गर्नु भएको थियो ।

हत्याको संस्मरणमा प्रव्रज्या

२०४८ आश्विन ३०, श्रीलंका -

यहाँको अम्पार प्रदेशमा ३२ जना भिक्षुको हत्याको स्मरणमा हत्याको एक वर्ष नबित्दै ६४ जनाको प्रव्रज्या गर्ने कार्यक्रम अम्पार बौद्धचरित्र संरक्षण संघले आयोजना गरेको छ । तीमध्ये १० जनाको १५ सेप्टेम्बरमा नै सम्पन्न भएको थियो । अन्तकडपम प्रभास्वर बुद्धगया पिरिवेणका अध्यक्ष दोरगमुवे चादानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा प्रव्रजित भएका ती श्रामणेरहरूले महामहिम राष्ट्रति जुनियस रिचर्ड्स जयवर्धनको अन्मोत्सवको उलक्ष्यमा उद्घाटन गरिएको राष्ट्रपति त्रिबिटक, धर्मायतनमा पानि, संस्कृत, सिंहली, तामिल र अंग्रेजी आदि भाषाहरू र त्रिबिटक ग्रन्थको अध्ययन गर्नेछन् । उक्त भिक्षुहरूलाई अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रहरूमा धर्मदूत कार्यमा पठाउने लक्ष्य राखेको छ । भिक्षुहरूको हत्या भएको तीन महिना बितेको उपलक्ष्यमा गत २ तारीखदेखि १४ तारीखलम्म धर्मदेशना, महारि-

त्राणपाठ तथा अष्टपरिस्कार सहित भिक्षुसंघलाई भोजन प्रदान भएको थियो ।

[नेपालभाषा]

कठिन चीवरदान

१९०७ कौलागा ११, ये -

उपसङ्घनायक शाक्यानन्द महास्थविर ७७ दं व ७ ला पूर्वगु लसताय वस्पोलया सुस्वास्थ्य व तात्रायुया कामना यानाः थनया गणमहाविहारय् भिक्षु महासङ्घ-रत्नपाखें महापरित्राणपाठ, कठिन चीवरदान जुल । थुगु पुण्यकार्यया लागी दायिका सुश्री विद्यालक्ष्मी, सहयोगी चनमाया, बुद्धलक्ष्मी व सकल उपासक उपासिकाया श्रद्धां शीलप्रार्थना, बुद्धपूया व कठिन चीवर सङ्घदान क्वचाल ।

उकुन्हु भिक्षु अनगारिकापित दान प्रदानया तापं जलपान व भोजनदान नं जुल ।

बुद्धपूजा

१९०७ यँला गा १०, नैकाप -

धनया तीतथानाय् साहू इन्द्रमान मानन्धर परिवारया व्यनाय् बलम्बु ज्ञानमाला भजन सहित बुद्धपूजा जुल । इन्द्रमान व श्रीमती सन्तुमाया मानन्धरपिनि मद्दुम्ह मांया-पुण्यतिथि कुन्हु जूगु थुगु पूजाय् भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थना जुयाःलि भोजन प्रदान नं जूगु खः । उव्यलय् धर्मदेशना यानाः भिक्षु गुणधोपं धैत्रिपात कि मांयागु गुण लुमंकाः मांया नामं बुद्धपूजा यायेगु प्रशंसनीय खँ खः । व्यक्ः इन्द्रमानया परिवारपाखें बलम्बुड प्रणिधिपूर्ण महाविहार्य् पंखा तिगु व लः सालेगु मेशीन छगः नं तयादीगु चरछाय् बहुगु खँ खः ।